

2. ÜNİTE: İNSANLIĞIN İLK DÖNEMLERİ

9.2.1. Kanıtlardan yola çıkarak yazının icadından önceki dönemlerde yaşayan insanların hayatı hakkında ıkarımlarda bulunur.

a) Öğrencilerin, Göbeklitepe, Çatalhöyük ve Çayönü gibi yerleşik hayata ve medeniyete dair bilinen en eski yerleşim yerlerinden günümüze kalan maddi kültür buluntularını veya buluntulara dair bilgi ve belgeleri incelemesi sağlanır. Öğrencilerin, bulgulardan yola çıkarak yazının icadına kadarki zamanlarda insanoğlunun hayat tarzına, tabiat ile ilişkisine ve hayatta kalma mücadelesine (yeme-içme, giyinme ve barınma) dair ulaştığı sonuçlar hakkında çıkarımlarda bulunmaları sağlanır.

b) Yazının icadından önceki zamana dair dönemlendirmeye değinilir.

9.2.2. Yazının icadının insanlık tarihinde meydana getirdiği değişimi açıklar.

a) Yazının kullanılmasıyla bilginin kaydedilmesinin yönetim açısından sağladığı kolaylıklar ile bilimsel tecrübenin üzerindeki etkilerine değinilir.

b) Öğrencilerin, alfabenin ortaya çıkış sürecini açıklamaları sağlanır.

c) Öğrencilerin, yazının icadının medeniyetlerin gelişimindeki etkisini fark etmeleri sağlanır.

9.2.3. İlk Çağ'daki belli başlı medeniyet havzalarını tanır.

a) İlk Çağ medeniyetleriyle ilgili başlıca olay ve olgular tarih şeridi üzerinde gösterilir. Başlıca gelişmeler olarak Sümerler'in yazıyı bulması (MÖ 3200), Urkagina Yasaları'nın çıkarılması (MÖ 2375), Anadolu'da yazının kullanılmaya başlanması (MÖ 1900), Hammurabi Kanunları (MÖ 1700), Kadeş Antlaşması (MÖ 1280), Truva Savaşları (MÖ 1260-1250), İlk Olimpiyatlar (MÖ 776), Roma'nın kurulması (MÖ 753), Lidyalıların parayı kullanmaya başlamaları (MÖ 680), Pers İmparatorluğu'nun kurulması (MÖ 550), İskender İmparatorluğu'nun kurulması (MÖ 359), Hz. İsa'nın doğumu (0), Milano Fermanı (313), Kavimler Göçü (375), Roma İmparatorluğu'nda Hristiyanlığın resmi din hâline gelmesi (380) ve Roma İmparatorluğu'nun ikiye ayrılması (395) verilir. **Burada verilen kronolojik sıralama, öğrencilerin kronolojik düşünme becerilerini desteklemeye yöneliktir. Sıralanan olay ve olgulara ilişkin bir konu anlatımı yapılmamalı ve bunların ezberletilmesi yoluna gidilmemelidir.**

b) İlk Çağ'ın önemli medeniyet havzaları (Çin, Hint, İran, Anadolu, Mezopotamya, Mısır, Doğu Akdeniz, Ege Yunan), bu havzalardaki medeniyet teşekkülleri ve bunların insanlığa katkıları harita/haritalar üzerinde gösterilir.

c) Öğrencilerin, medeniyet havzalarının oluşumu ile coğrafya, iklim ve su kaynakları arasındaki ilişkiyi açıklamaları sağlanır.

9.2.4. İlk Çağ'da coğrafya ve iklimin, insanların hayat ve geçim tarzları üzerindeki belirleyici etkisini analiz eder.

a) Konar-göçer ve yerleşik hayat tarzlarının İlk Çağ'dan itibaren birbirlerini tamamlayan ve coğrafi şartlara bağlı olarak tercih edilen hayat tarzları olduğu vurgulanır.

b) İlk Çağ'da insan topluluklarının kitlesel göçlerinin sebeplerine belli başlı tarihî örnekler (Ege Göçleri ve İç Asya Göçleri) üzerinden değinilir. Öğrencilerin, iklim değişikliklerine bağlı nedenlerle göçlerin günümüzde de yaşanabileceğine dair çıkarımda bulunmaları sağlanır.

c) İlk Çağ'daki başlıca tüccar kavimler (Asurlular, Fenikeliler, Lidyalılar ve Soğdlar) ve faaliyet bölgeleri harita üzerinde tanıtılır. Bu topluluklarla ilgili konu anlatımı yapılmamalı ve bunların ezberletilmesi yoluna gidilmemelidir.

9.2.5. İlk Çağ'da siyasi gücün kaynaklarını siyasi yönetim biçimleriyle ilişkilendirir.

Öğrencilerin, İlk Çağ'da Asya ve Avrupa'da varlığını sürdüren siyasi yönetim biçimleri olarak tiranlık, aristokrasi, monarşi, demokrasi, cumhuriyet ve imparatorluğu örneklerle coğrafi yapı, hayat ve geçim tarzı, soy dayanışması ve silahlı güç açısından mukayese etmeleri sağlanır.

9.2.6. İlk Çağ'da hukuk sistemlerinin oluşturulmasında etkili olan dinî ve beşerî kaynakları açıklar.

Sözlü ve yazılı hukuk kaynaklarına (akıl, gelenek ve kutsal kitaplar) ilişkin tarihî örnekler (Urkagina ve Hammurabi Kanunları, Hitit Hukuku ve Tevrat) kısaca ele alınır.

9.2.1. Kanıtlardan yola çıkarak yazının icadından önceki dönemlerde yaşayan insanların hayatı hakkında çıkarımlarda bulunur.

a) Öğrencilerin, Göbeklitepe, Çatalhöyük ve Çayönü gibi yerleşik hayata ve medeniyete dair bilinen en eski yerleşim yerlerinden günümüze kalan maddi kültür buluntularını veya buluntulara dair bilgi ve belgeleri incelemesi sağlanır. Öğrencilerin, bulgulardan yola çıkarak yazının icadına kadarki zamanlarda insanoğlunun hayat tarzına, tabiat ile ilişkisine ve hayatta kalma mücadelesine (yeme-içme, giyinme ve barınma) dair ulaştığı sonuçlar hakkında çıkarımlarda bulunmaları sağlanır.

b) Yazının icadından önceki zamana dair dönemlendirmeye değinilir.

9.2.1. Kanıtlardan yola çıkarak yazının icadından önceki dönemlerde yaşayan insanların hayatı hakkında çıkarımlarda bulunur.

a) Öğrencilerin, Göbeklitepe, Çatalhöyük ve Çayönü gibi yerleşik hayata ve medeniyete dair bilinen en eski yerleşim yerlerinden günümüze kalan maddi kültür buluntularını veya buluntulara dair bilgi ve belgeleri incelemesi sağlanır. Öğrencilerin, bulgulardan yola çıkarak yazının icadına kadarki zamanlarda insanoğlunun hayat tarzına, tabiat ile ilişkisine ve hayatta kalma mücadelesine (yeme-içme, giyinme ve barınma) dair ulaştığı sonuçlar hakkında çıkarımlarda bulunmaları sağlanır.

SORU-Yazının icadından önceki dönemlerde yaşayan insanların hayat tarzları ve ekonomik faaliyetleri ile ilgili bilgilere hangi kaynaklardan ulaşılmış olabilir?

CEVAP- *Arkeolojik kazılardan çıkan alatlar,besin kalıntıları, eşyalar.

*Sözlü gelenekler (Efsane ve destanlar),

*Mağara duvarlarına çizilen resimler

*Etnografik çalışmalar ve tarihi kurgular

*Heykeller, insan fosilleri, yerleşim kalıntıları ve diğer buluntular.

SORU-Eski Taş Dönemi'ndeki insanların yaşadıkları mağaralara ve bunların duvarlarına yaptıkları resimlere bakılarak o dönemle ilgili hangi bilgilere ulaşılabilir?

CEVAP-Hangi hayvanları evcilleştirdikleri, hangi hayvanları hangi aletlerle avladıkları, ne tür ekonomik faaliyetlerde bulundukları, nasıl yerleşim yerlerinde yaşadıkları gibi bilgilere ulaşılabilir.

Yukarıda yazının icadından önceki dönemlerde yaşayan insanların günlük hayatının tasvir edildiği bir resim ve o dönemlerden kalan eşyalar görüyorsunuz.

SORU- Yukarıda verilen görselleri inceleyerek o dönemlerde yaşayan insanların hayat tarzına, tabiat ile ilişkisine; yeme içme, giyinme, barınma vb. ihtiyaçlarını nasıl karşıladıklarına dair çıkarımlarda bulununuz.

CEVAP-

- İnsanlar doğadan temin ettikleri kaynakları (bitkiler, hayvanlar vb.) kullanarak besleniyor, giyiniyor ve barınıyorlardı.
- Yiyecek olarak meyve, sebze, avlanan hayvanların eti tüketiliyor olabilir.
- Giyinmede doğal kürk, deri, bitki özü kumaşlar kullanılmış olabilir.
- Barınak olarak mağara, çadır, ahşap kırık yapılar inşa ediliyor olabilir.
- Su ihtiyacı akarsu, göl, pınar gibi doğal kaynaklardan karşılanıyordu.
- Alet, edevat gibi gereçlerin çoğu taş, kemik, ahşaptan yapılıyordu.
- İnsanlar doğayla iç içe yaşıyor, avcılık, toplayıcılık gibi faaliyetlerle geçiniyorlardı.
- Toplumda iş bölümü ve birlikte yaşama kültürü oluşmuş gibi görünüyor.

*** Kısacası o dönem insanları doğal kaynakları kullanarak tabiatın içinde yaşıyor, temel ihtiyaçlarını karşılıyorlardı.

Anadolu'daki İlk Yerleşmeler

SORU-İnsanlar hangi özelliklerinden dolayı Çayönü'nü yerleşme yeri olarak seçmiş olabilirler?

CEVAP-Çayönü yerleşmesinin bulunduğu Diyarbakır'daki Ergani Ovası'nın MÖ 12 binlerde meşe ormanlarıyla kaplı olduğu, burada yabani sığır, koyun ve keçilerin yaşadığı başka bir deyişle buranın yaşam kaynakları açısından son derece zengin olduğu tespit edilmiştir.

Çatalhöyük Yerleşmesi

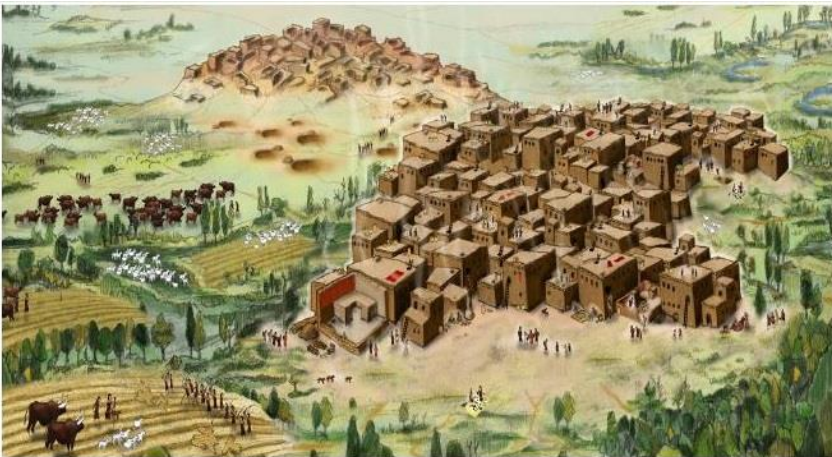
Çatalhöyük, Konya iline bağlı Çumra ilçesinin on bir kilometre kuzeyindeki Küçükköy sınırları içerisinde bir höyüktür. Dokuz bin yıl önce burada, üretici ve çalışkan insanların bolluk ve bereket içinde yaşadıkları büyük bir köy vardı. Buzul Çağı sonrasında Konya Ovası'nda oluşan göl yeni kurumaya başladığı için bu bölge o zamanlar yer yer bataklık alanlara sahipti.

Çevrede yerleşmek için daha kuru alanlar da vardı elbette ama Çatalhöyük'lüler (Köylerinin o zamanki adını bilmediğimiz için onlara bildiğimiz adıyla Çatalhöyük'lüler diyoruz.) köylerini, zengin kaynak sağlayan Çarşamba Irmağı'nın kıyısına kurmuşlardı. Köyü kurdukları alan hem bu kaynaklara yakın hem de besin kaynakları açısından zengindi. Öylesine yararlandılar ki bu topraklardan köy büyüdükçe büyüdü, geniş bir alana yayıldı. Sayıları arttıkça arttı, nüfusları on binleri buldu. Ancak bildiğimiz kadarıyla bu büyük ve kalabalık köyün günümüzde olduğu gibi bir yöneticisi yoktu. Herhâlde birbirlerine saygılı insanlardı ve ortak kararlar alarak organize olabiliyorlardı.

Tarih Öncesi Eğitim Programı Öğretmen El Kitabı, s. 21.

SORU-İnsanların yerleşmek için Çatalhöyük'ü seçmelerinin en önemli gerekçesi ne olabilir? Neden?

CEVAP-Çarşamba ırmağının kıyısında olmasından dolayıdır. İnsanlar köylerini, zengin kaynak sağlayan Çarşamba Irmağı'nın kıyısına kurmuşlardı. Çünkü köylerini kurdukları bu alan, hem su kaynaklarına yakın hem de besin kaynakları açısından zengindi.

Görsel 2.5: Çatalhöyük evlerini gösteren bir temsili resim

Çatalhöyük'te evler birbirine bitişik ve düz damlı olarak aynı planda inşa edilmişti (Görsel 2.5). Bununla birlikte her evin duvarı ayrıydı. Duvarların bitişik olması nedeniyle evler arasında sokaklara yer verilmemişti. Her yeni ev yanındakine göre biraz daha yüksek inşa ediliyor ve evlere giriş damlarda açılan kapılardan sağlanıyordu. İnsanlar evlerine girip çıkarken damlara kurulu merdivenleri kullanıyordu.

SORU-Çatalhöyük'te evlerin birbirine bitişik tarzda inşa edilmesinin nedenleri neler olabilir?

CEVAP-İnsanları vahşi hayvanların ve başka insan topluluklarının saldırılarına karşı korumak (yani

güvenlik), ısıtma, toprak kullanımı, sosyal yakınlık, mimari kolaylık, ve toplumsal organizasyon gibi faktörlerle ilişkilendirilebilir.

Görsel 2.7: Göbeklitepe kazılarından bir görünüş

SORU-Göbeklitepe'deki tapınak kalıntılarında hareketle yazının icadından önceki dönemde insanoğlunun hayat tarzı ve tabiat ile ilişkisi hakkında hangi çıkarımlarda bulunabilirsiniz?

CEVAP-Göbeklitepe'deki tapınak kalıntıları, yazının icadından önceki dönemde insanoğlunun; toplumsal organizasyon, dini inançlar, doğal çevre ile uyum, tarımsal aktiviteler ve toplumsal işbirliği gibi konularda çeşitli çıkarımlar yapmamıza yardımcı olur.

Bu kalıntılar, o dönemin insanların daha gelişmiş topluluklar kurduğunu, dini ritüelleri vurguladığını ve doğal kaynakların önemini anlatır.

Paleolitik ve Mezolitik Dönem'de insanların yerleşmek ya da belli bir süre konaklamak için kullandıkları yerler, kaya altı sığınakları ve mağaralardır. Ayrıca Paleolitik ve Mezolitik Dönem insanların yerleşmek için seçtiği bölgenin sulak bir arazi olmasının yanı sıra av hayvanları ve toplanabilecek besinler açısından zengin olmasına da dikkat ettikleri görülmektedir. Sonraları ise Paleolitik Dönem insanı açık hava barınaklarına doğru yönelmeye başlamıştır. Barınakların en önemli ve birinci görevi insanı tabiata karşı korumaktır. Eskimolar evlerini buzdan yaparken Amerika'daki Pueblolar evlerini kerpiçten, Eski Mısırlılar ise kereste yokluğu nedeniyle taştan ve tuğladan yapmışlardır.

SORU-Metinde yer alan bilgileri dikkate alarak yazının icadından önceki dönemde yaşayan insanların yaşam şekli ile ilgili çıkarımlarınızı yazınız.

CEVAP-

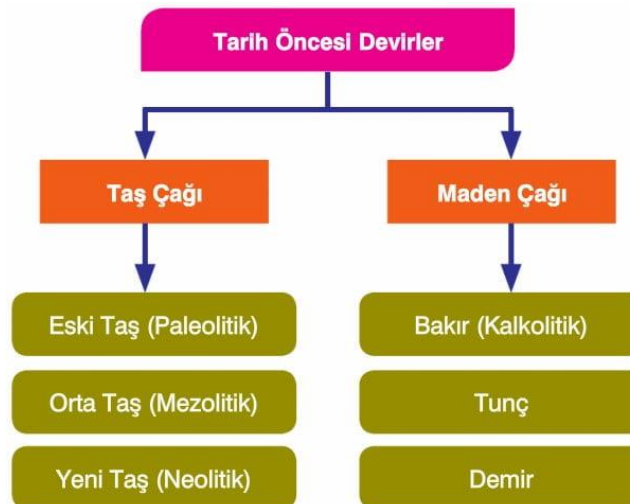
*İlk yerleşim yerleri kaya altı sığınakları ve mağaralardır. Daha sonraları ise kendilerini tabiata karşı korumak amacıyla yaşadıkları bölgelere göre farklılık gösteren barınaklar yapmışlardır.

*Avcılık ve toplayıcılık yaparak geçimlerini temin etmişlerdir. Giysilerini de bunlardan yararlanarak yapmışlardır.

*Avladıkları hayvanları, kullandıkları araç-gereçlerin resimlerini barındırdıkları yerlerin duvarlarına çizmişlerdir...

9.2.1. Kanıtlardan yola çıkarak yazının icadından önceki dönemlerde yaşayan insanların hayatı hakkında çıkarımlarda bulunur.

b) Yazının icadından önceki zamana dair dönemlendirmeye değinilir.

9.2.2. Yazının icadının insanlık tarihinde meydana getirdiği değişimi açıkla.

- a) Yazının kullanılmasıyla bilginin kaydedilmesinin yönetim açısından sağladığı kolaylıklar ile bilimsel tecrübenin üzerindeki etkilerine değinilir.
- b) Öğrencilerin, alfabenin ortaya çıkış sürecini açıklamaları sağlanır.
- c) Öğrencilerin, yazının icadının medeniyetlerin gelişimindeki etkisini fark etmeleri sağlanır.

9.2.2. Yazının icadının insanlık tarihinde meydana getirdiği değişimi açıkla.

- a) Yazının kullanılmasıyla bilginin kaydedilmesinin yönetim açısından sağladığı kolaylıklar ile bilimsel tecrübenin üzerindeki etkilerine değinilir.

Yazının İcadının İnsanlık Tarihi Üzerindeki Etkileri Nelerdir?

-1- Tarihi devirler başladı.

-2- Bilgi birikimleri nesilden nesile aktarıldı.

-3- Eğitim öğretim yaygınlaştı ve kolaylaştı.

-4- Kanun ve kurallar yazılarak kalıcı hâle getirildi.

-5- Devlet işleri kolaylaştı ve vergi kayıtları tutuldu, merkezi otorite arttı.

-6- Kitaplar yazıldı, kütüphaneler kuruldu, medeniyet gelişti.

-7- Yapılan anlaşmalar kayıt altına alındı.

-8- Toplumlar arasındaki iletişim ve etkileşim kuvvetlendi.

İlk Yazı Türleri

piktografik yazı

çivi yazısı

hiyeroglif

Fenike alfabesi

İlk Yazı Gereçleri

kil tablet

papirüs

parşömen

kâğıt

ETKİNLİK: Aşağıda yazının gelişimiyle ilgili bazı ifadeler karışık olarak verilmiştir. Bu ifadeleri kronolojik sıraya koyarak tabloya yazınız.

- Fenikeliler, 24 harften oluşan alfabeyi kullanmıştır.
- Sümerler, piktografik yazıyı geliştirerek çivi yazısını kullanmıştır.
- Mısır'da bir tür resim yazısı olan hiyeroglif yazı kullanılmıştır.
- Sümerler, avuç içine sığabilecek kil tabletlere piktografik yazı yazmıştır.
- Fenikeliler, kolonicilik faaliyetleriyle alfabelerini yaymış ve bu sayede Latin alfabesi gelişmiştir.

1

2

3

4

5

SORU-Tarihi çağların yazının icadıyla başlatılmasının nedenini bilginin kullanımı ve aktarımı açısından yorumlayınız.

CEVAP-Bilgi birikiminin sağlanması, bilginin kuşaktan kuşağa aktarılması, aktarılan bilginin mümkün olduğunca bozulmaması, kanunların yazılı hâle gelmesi, kanun uygulayıcılarının keyfî davranmalarının engellenmesi, eğitimin sistemli bir kurum hâline gelmesi, dinî öğretilerin yazılı hâle getirilerek kanunlaştırılması...

SORU-Yazı ilk olarak Mezopotamya uygarlıklarından biri olan Sümerler tarafından kullanılmıştır. Çivi yazısının nasıl bulunduğu ile ilgili kısaca bilgi veriniz.

CEVAP-Sümerler, Ziggurat adı verilen tapınak depolarına giren ürünlerin miktarı ve çeşitliliği arttıkça toplama ve dağıtma işlemlerinde zorluklarla karşılaştılar. Görevliler tapınağa getirilen ürünü unutmamak ve belgelendirmek amacıyla her vatandaş için ürünlere ayrı bir işaret koymaya, işaretin karşısına da getirdiği ürünlerin resimlerini yapmaya başladılar. İdeogram denilen bu yazının zaman kaybına ve karışıklığa yol açtığını görünce de resimlerin yerine heceleri ifade eden, çiviye benzeyen işaretler kullanmaya başladılar. Sümerler çivi yazısını üçgen uçlu bir kalem kullanarak yumuşak kil tabletler üzerine yazdılar. Ardından tabletleri fırınlarda pişirerek sağlamlaştırdılar.

SORU-İlk Çağ'da tarımla uğraşan insanların seller, su taşkınları nedeniyle tarlada bozulan sınırları eski haline getirme ve hava durumunu önceden tespit edebilme ihtiyacı nedeniyle ortaya çıkan bilim dallarının adını yazınız.

CEVAP-Geometri, Matematik, Astronomi

9.2.2. Yazının icadının insanlık tarihinde meydana getirdiği değişimi açıkla.

b) Öğrencilerin, alfabenin ortaya çıkış sürecini açıklamaları sağlanır.

SORU-Çivi yazısını icat eden uygarlık hangisidir?

CEVAP-Sümerler

SORU-Hiyeroglif olarak da bilinen resim yazısını icat eden uygarlık hangisidir?

CEVAP-Mısırlılar

SORU-Tarihte bilinen ilk alfabeyi (harf yazısı) icat eden uygarlık hangisidir?

CEVAP-Fenikeliler

SORU- Alfabenin ortaya çıkış sürecini açıklayınız.

CEVAP-Yazının gelişimine katkıda bulunan kavimlerden biri de Fenikeliler oldu. Deniz ticaretiyle uğraşan Fenikeliler, ticareti hızlandırıp kolaylaştıracak yeni bir yazı sistemi üzerinde çalıştılar. Bu amaçla kelimeleri veya heceleri temsil eden şekilleri değil; sesleri temsil eden harfleri kullanarak alfabeyi icat ettiler. Böylece okuyup yazabilmek için yüzlerce şekil ezberlemekten kurtularak şekillerin sesleri karşılayan harfleri öğrenerek istedikleri her kelimeyi okuyup yazma imkânına kavuştular.

SORU-Bugünkü Latin Alfabesi'nin gelişimine katkıda bulunan uygarlıklar hangileridir?

CEVAP- Fenikeliler, İonyalılar, Romalılar ve Yunanlar.

9.2.2. Yazının icadının insanlık tarihinde meydana getirdiği değişimi açıkla.

c) Öğrencilerin, yazının icadının medeniyetlerin gelişimindeki etkisini fark etmeleri sağlanır.

SORU-Yazının icadının medeniyetlerin gelişimindeki etkisi hakkındaki çıkarımlarınızı yazınız.

CEVAP-İnsan, yazı sayesinde kendisinden önceki binlerce yılın bilgi birikimini öğrenmiş; ardından bu birikime katkıda bulunarak medeniyetin gelişimini hızlandırmıştır.

Yazı Sümerlerin tapınak kayıtlarını tutma ihtiyacının bir sonucu olarak ortaya çıksa da zamanla yönetim işlerinden ticarete, vergilerin toplanmasından eğitime ve edebiyata kadar hayatın pek çok alanında kullanıldı. Böylece bilgilerin muhafazası ve taşınmasının yanı sıra bilimsel tecrübenin gelecek nesillere aktarılmasını sağladı. Ayrıca duygu ve düşünceleri kalıcı hâle getirerek medeniyeti geliştiren araçlardan biri oldu.

9.2.3. İlk Çağ'daki belli başlı medeniyet havzalarını tanıtır.

a) İlk Çağ medeniyetleriyle ilgili başlıca olay ve olgular tarih şeridi üzerinde gösterilir. Başlıca gelişmeler olarak Sümerler'in yazıyı bulması (MÖ 3200), Urkagina Yasaları'nın çıkarılması (MÖ 2375), Anadolu'da yazının kullanılmaya başlanması (MÖ 1900), Hammurabi Kanunları (MÖ 1700), Kadeş Antlaşması (MÖ 1280), Truva Savaşları (MÖ 1260-1250), İlk Olimpiyatlar (MÖ 776), Roma'nın kurulması (MÖ 753), Lidyalıların parayı kullanmaya başlamaları (MÖ 680), Pers İmparatorluğu'nun kurulması (MÖ 550), İskender İmparatorluğu'nun kurulması (MÖ 359), Hz. İsa'nın doğumu (0), Milano Fermanı (313), Kavimler Göçü (375), Roma İmparatorluğu'nda Hristiyanlığın resmi din hâline gelmesi (380) ve Roma İmparatorluğu'nun ikiye ayrılması (395) verilir. Burada verilen kronolojik sıralama, öğrencilerin kronolojik düşünme becerilerini desteklemeye yöneliktir. Sıralanan olay ve olgulara ilişkin bir konu anlatımı yapılmamalı ve bunların ezberletilmesi yoluna gidilmemelidir.

b) İlk Çağ'ın önemli medeniyet havzaları (Çin, Hint, İran, Anadolu, Mezopotamya, Mısır, Doğu Akdeniz, Ege Yunan), bu havzalardaki medeniyet teşekkülleri ve bunların insanlığa katkıları harita/haritalar üzerinde gösterilir.

c) Öğrencilerin, medeniyet havzalarının oluşumu ile coğrafya, iklim ve su kaynakları arasındaki ilişkiyi açıklamaları sağlanır.

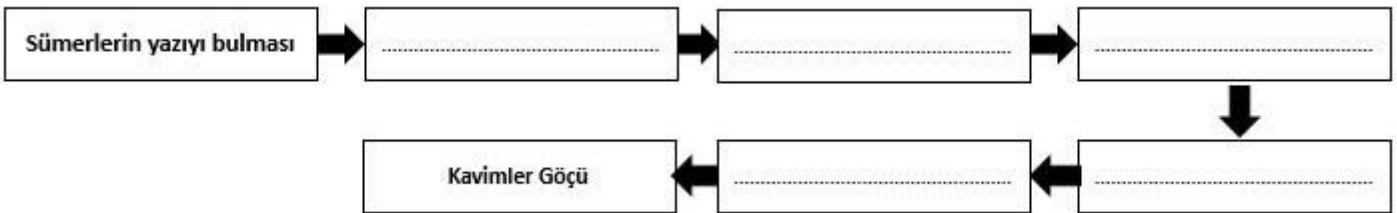
9.2.3. İlk Çağ'daki belli başlı medeniyet havzalarını tanıtır.

a) İlk Çağ medeniyetleriyle ilgili başlıca olay ve olgular tarih şeridi üzerinde gösterilir. Başlıca gelişmeler olarak Sümerler'in yazıyı bulması (MÖ 3200), Urkagina Yasaları'nın çıkarılması (MÖ 2375), Anadolu'da yazının kullanılmaya başlanması (MÖ 1900), Hammurabi Kanunları (MÖ 1700), Kadeş Antlaşması (MÖ 1280), Truva Savaşları (MÖ 1260-1250), İlk Olimpiyatlar (MÖ 776), Roma'nın kurulması (MÖ 753), Lidyalıların parayı kullanmaya başlamaları (MÖ 680), Pers İmparatorluğu'nun kurulması (MÖ 550), İskender İmparatorluğu'nun kurulması (MÖ 359), Hz. İsa'nın doğumu (0), Milano Fermanı (313), Kavimler Göçü (375), Roma İmparatorluğu'nda Hristiyanlığın resmi din hâline gelmesi (380) ve Roma İmparatorluğu'nun ikiye ayrılması (395) verilir. Burada verilen kronolojik sıralama, öğrencilerin kronolojik düşünme becerilerini desteklemeye yöneliktir. Sıralanan olay ve olgulara ilişkin bir konu anlatımı yapılmamalı ve bunların ezberletilmesi yoluna gidilmemelidir.

Mezopotamya Uygarlıklarından biri olan Sümerlerin M.Ö.3200'lü yıllarda yazıyı bulmasından başlayarak M.S. 375 tarihli Kavimler Göçüne kadar geçen dönem "İlk Çağ" olarak bilinmektedir.

Aşağıda karışık olarak verilen İlk Çağ'daki bazı gelişmeleri kronolojik sıralamaya uygun bir biçimde tablodaki boşluklara yerleştiriniz.

Hammurabi Kanunları- Truva Savaşları-Roma'nın kurulması- İskender İmparatorluğu'nun kurulması-Milano Fermanı

NOT : Yukarıdaki kronoloji sorusu örnektir. Gelişmeler, kronolojiye uygun sıralanıp verilmiştir.

9.2.3. İlk Çağ'daki belli başlı medeniyet havzalarını tanıtır.

b) İlk Çağ'ın önemli medeniyet havzaları (Çin, Hint, İran, Anadolu, Mezopotamya, Mısır, Doğu Akdeniz, Ege Yunan), bu havzalardaki medeniyet teşekkülleri ve bunların insanlığa katkıları harita/haritalar üzerinde gösterilir.

SORU-Anadolu'nun "uygarlıklar beşiği" olarak anılmasının sebepleri neler olabilir?

CEVAP-Coğrafi konumu, elverişli iklimi ve doğal zenginlikleri nedeniyle Anadolu, tarih boyunca pek çok uygarlığa ev sahipliği yapması nedeniyle bu şekilde anılmış olabilir.

SORU-"Uygarlıklar beşiği" adıyla anılan Anadolu'da İlk Çağ'ın önemli uygarlıkları kurulmuştur. Bu uygarlıkların başlıcalarını yazınız.

CEVAP-Hititler, İyonlar, Urartular, Frigyalılar ve Lidyalılardır.

Yunancada “iki nehir ortasındaki ülke” anlamına gelen ve tarihte Doğu Anadolu'dan doğup Basra Körfezi'nde denize dökülen Dicle ve Fırat Nehirlerinin çevresinde kalan topraklara “Mezopotamya” adı verilmiştir.

SORU-İlkçağ'da Mezopotamya denilen bu topraklarda hangi devletler kurulmuştur?

CEVAP-Sümerler, Babiller, Asurlular, Akadlar, Elamlar

SORU-“Anadolu'da tarih devirlerini başlatanlar Asurlular olmuştur.” diyen bir tarihçi bu sözünü Asurluların faaliyetlerinden hangisiyle açıklayabilir?

CEVAP- Asurluların, Anadolu'ya yazıyı getirmeleri ile açıklar.

SORU-Mezopotamya medeniyetlerine ait mimari eserlerin pek çoğunun günümüze ulaşamamasının nedenleri neler olabilir?

CEVAP-Mezopotamya uygarlıkları mimari eserler verirken genellikle kerpiç ve tuğla gibi malzemeler kullanmışlardır. Bu malzemeler oldukça dayanıksız olduğu için doğal afetler ve istilalar nedeniyle yıkılmış ve yok olmuş, böylece günümüze kadar pek çoğu ulaşamamıştır. Örneğin Babil Kulesi, Zigguratlar vb.

SORU-Mısırlılar, ölülerini mumyalamalarından dolayı hangi bilimlerde ilerlemiş olabilir?

CEVAP-Anatomi, tıp ve eczacılık

İlk Çağ Uygarlıkları ile ilgili aşağıdaki soruları cevaplayınız.

1—Tarihte ilk posta teşkilatını kuran ve ülkesini Satraplık adı verilen eyaletlere bölerek yöneten medeniyet hangisidir?

CEVAP-Persler

2—Sümer uygarlığının ibadet-eğitim ve gözlemevi olarak kullandığı yapının adı nedir?

CEVAP-Ziggurat

3—Anadolu'ya yazıyı ilk getiren ve Anadolu'da tarihi çağların başlamasına yol açan topluluk hangisidir?

CEVAP-Asurlular

4—Anal adı verilen yıllıklar yazarak tarihte ilk defa tarih yazıcılığını başlatan uygarlık hangisidir?

CEVAP-Hititler

5—Tarihte ilk defa kağıt, pusula, barut ve matbaayı bularak dünya bilim ve kültür tarihine katkı sağlayan uygarlık hangisidir?

CEVAP-Çinliler

6—Ticarette parayı değişim amacıyla kullanan ilk topluluk hangisidir?

CEVAP-Lidyalılar

7—Bugünkü alfabe sistemlerinin temelini atarak okuma yazmayı kolaylaştıran uygarlık hangisidir?

CEVAP-Fenikeliler

8—Fabl adıyla bilinen hayvan hikâyelerini dünya edebiyatına kazandıran Anadolu uygarlığı hangisidir?

CEVAP-Frigler

9-Tarihte tek tanrı inancını benimseyen ilk topluluk hangisidir?

CEVAP-İbraniler

10-Tarihte bilinen ilk Ay yılı esaslı takvimi kullanan uygarlık hangisidir?

CEVAP-Sümerler

9.2.3. İlk Çağ'daki belli başlı medeniyet havzalarını tanıy.

c) Öğrencilerin, medeniyet havzalarının oluşumu ile coğrafya, iklim ve su kaynakları arasındaki ilişkiyi açıklamaları sağlanır.

SORU-İlk Çağ'da dünyanın çeşitli yerlerinde büyük medeniyetler ortaya çıkmıştır. Bu medeniyetlerin oluşumunu ve yayılışını etkileyen faktörler nelerdir?

CEVAP- Bu medeniyetlerin oluşumunu ve yayılışını etkileyen faktörlerin belli başlıları coğrafya, iklim ve su kaynaklarıdır.

SORU-İlk medeniyetler genellikle orta iklim kuşağındaki kara parçaları üzerinde kurulmuştur. Tarımın başladığı, hayvanların evcilleştirildiği ve insanların yerleşik köy yaşamına geçtiği dönemde bu iklim kuşağında yer alan nehir, göl ve deniz kıyıları ile vahalar insan yerleşimine sahne olmuştur. Neden?

CEVAP-Çünkü söz konusu bölgeler ekip biçmeye ve hayvan yetiştiriciliğine elverişli, ılıman iklimin hüküm sürdüğü yerlerdir.

9.2.4. İlk Çağ'da coğrafya ve iklimin, insanların hayat ve geçim tarzları üzerindeki belirleyici etkisini analiz eder.

- a) Konar-göçer ve yerleşik hayat tarzlarının İlk Çağ'dan itibaren birbirlerini tamamlayan ve coğrafi şartlara bağlı olarak tercih edilen hayat tarzları olduğu vurgulanır.
- b) İlk Çağ'da insan topluluklarının kitlesel göçlerinin sebeplerine belli başlı tarihî örnekler (Ege Göçleri ve İç Asya Göçleri) üzerinden değinilir. Öğrencilerin, iklim değişikliklerine bağlı nedenlerle göçlerin günümüzde de yaşanabileceğine dair çıkarımda bulunmaları sağlanır.
- c) İlk Çağ'daki başlıca tüccar kavimler (Asurlular, Fenikeliler, Lidyalılar ve Soğdlar) ve faaliyet bölgeleri harita üzerinde tanıtılır. Bu topluluklarla ilgili konu anlatımı yapılmamalı ve bunların ezberletilmesi yoluna gidilmemelidir.

9.2.4. İlk Çağ'da coğrafya ve iklimin, insanların hayat ve geçim tarzları üzerindeki belirleyici etkisini analiz eder.

- a) Konar-göçer ve yerleşik hayat tarzlarının İlk Çağ'dan itibaren birbirlerini tamamlayan ve coğrafi şartlara bağlı olarak tercih edilen hayat tarzları olduğu vurgulanır.

SORU-Tarih boyunca toplumlar hayat tarzları, sanat anlayışları, ekonomik faaliyetleri, beslenme şekilleri ve giyim kuşamlarıyla başka toplumlardan ayrılmıştır. Bu farklılaşmanın en önemli nedeni ne olabilir?

CEVAP-Yaşanılan coğrafyadır.

SORU-Coğrafya ve iklimin, toplumların hayat ve geçim tarzları üzerindeki belirleyici etkisine hangi örnekleri verebilirsiniz?

- *Kutup bölgelerinde yaşayan Eskimolar, soğuk iklim nedeniyle balıkçılık ve avcılığa dayalı bir yaşam sürmüştür.
- *Urartular, tarım alanlarının sınırlı olması nedeniyle daha çok hayvancılık ve madencilikle uğraşmışlardır.
- *Doğu Akdeniz Uygarlığı olan Fenikeliler, deniz ticaretinde ilerlemişlerdir.
- *Nil Nehri etrafında verimli ovaların oluşması, Mısır'ın temel geçim kaynağının tarım olmasını sağlamıştır.
- *Orta Asya'daki kavimler yani Türkler, geniş bozkır ve ova alanlar sayesinde atlı-göçebe bir hayat tarzı ve hayvancılıkla uğraşmalarına neden olmuştur.

SORU-Yeryüzünün herhangi bir yerinde medeniyetin kurulup gelişebilmesi için o yerin en fazla hangi özelliklere sahip olması gerekir? Neden?

CEVAP-Medeniyetin kurulup gelişebilmesi için bir yerin sahip olması gereken en önemli özellikler şunlardır:

- İkliminin uygun olması: Sıcak ve nemli iklimlerde yerleşim daha kolay olur. Ürün yetiştirilebilir ve nüfus artar.
- Sulak araziye sahip olması: Suyun bol ve düzenli olması tarımı kolaylaştırır. Sulu tarım medeniyetin temelini oluşturur.
- Verimli topraklara sahip olması: Ürün çeşitliliği ve üretimin sürekliliği, dolayısıyla beslenme sorununun olmaması gerekir.
- Ulaşım yollarına uygun konumda bulunması: Deniz, nehir ya da kara yolları sayesinde ticaret ve etkileşim artar.
- Hammadde kaynaklarına yakın olması: Altın, bakır, demir gibi madenlere ulaşım kolay olmalıdır.

Neden mi? Çünkü tarım medeniyetin temeli olduğu için su ve verimli toprağa, üretimin artması için ulaşım kolaylığına, ticaret ve teknoloji gelişimi için hammaddeye ihtiyaç vardır. Bütün bu şartlar bir arada bulunduğu medeniyetin ortaya çıkması ve gelişmesi kolaylaşır.

Buzul Çağı'nın yaşandığı dönemlerde üretim için gerekli coğrafi şartlar olmadığından insanlar avcılık ve toplayıcılıkla besleniyorlardı. Avcılık yorucu, tehlikeli ve her zaman olumlu sonuç almanın mümkün olmadığı zorlu bir uğraştı. Toplayıcılık ise avcılığa göre daha kolay olmakla birlikte yeterli bir beslenme yöntemi değildi. Bu nedenle buzulların erimesiyle birlikte besin üretimi amacıyla yerleşik hayata geçilmeye başlandı.

SORU-Avcılık-toplayıcılıktan yerleşik hayata geçişin yaşandığı ilk coğrafya neresidir? Neden?

CEVAP-Güneydoğu Anadolu, Suriye ve Mezopotamya topraklarını içine alan bölge yani Bereketli (Verimli) Hilal'dir.

Çünkü; Fırat ve Dicle Nehirlerinin suladığı Bereketli Hilal; buğday ve çavdar gibi tahıllar ile at, deve, sığır, koyun ve keçi gibi hayvanların ana vatanıdır. Buraya yerleşen insanlar yiyeceklerini kendileri üreterek protein ve karbonhidrat ihtiyaçlarını daha kolay karşıladılar. Besledikleri hayvanların yünlerinden giyecekler yaparak soğuktan korundular. Onların gücünü kullanarak toprağı işlediler.

SORU-Yerleşik hayat başladığı hâlde bazı bölgelerdeki insanlar niçin konar-göçer hayat tarzını devam ettirmiş olabilir?

CEVAP-Çünkü hayvancılıkla uğraşan bu insanlar, sürüleri için suların ve otlakların bol olduğu yerler aramışlardır. Böylece bilinçli bir üretim faaliyetinde bulunarak ihtiyaçlarını doğada hazır bulduklarıyla karşılayan göçebelere ayrılmışlardır.

Coğrafya ve İnsan

İbn-i Haldun'a göre ılıman iklimlerde yaşayan milletler, beşeriyetle alakalı her alanda gelişmiş durumdadırlar. Çünkü ılıman iklimlerde yaşayan insanlar beden ve huyları dâhil olmak üzere her yönden normal ve gelişmiş bir hâl üzerinde yaşamaktadırlar. Bu durumun nedeni, uygun iklim koşullarından dolayı bu insanların konut, sanat, ilim, yöneticilik ve mülk gibi ileri beşerî unsurlara sahip olmalarıdır. Söz konusu iklimlerde ikamet eden insanların bu özelliklere sahip olması nedeniyle liderlik, peygamberlik, devletler, kanunlar, beldeler, şehirler, kasabalar, binalar, tarım ve diğer durumlar ılıman hava şartlarına sahip orta iklimlerde ortaya çıkmıştır.

Arap, Rum, Fars, İsrailoğulları, Yunan, Sind, Hint ve Çin milletleri orta iklimlerde yaşamalarından dolayı çok gelişmiş milletlerdir. (...) Yani İbn-i Haldun'a göre sıcaklık şartları, insanların beden ve huylarına etkilediği gibi beşerî unsurların yapısına ve toplumların gelişmişlik seviyesine de yön vermektedir.

Rauf Belge, İbn-i Haldun'da Coğrafi Determinizm, Akademik Bakış Dergisi, S 57, s. 456. (Kısaltılmıştır.).

İbn Haldun'un Heykeli (Tunus)

SORU- İbn-i Haldun'a göre coğrafya, insan topluluklarının hangi özellikleri üzerinde etkili olmaktadır?

CEVAP-İbn-i Haldun'a göre coğrafya, insanların beden ve huylarını etkilediği gibi beşerî unsurların yapısına ve toplumların gelişmişlik seviyesine de yön vermektedir. Coğrafya, toplumların yaşam biçimlerini ve tarihlerini önemli ölçüde şekillendirir.

9.2.4. İlk Çağ'da coğrafya ve iklimin, insanların hayat ve geçim tarzları üzerindeki belirleyici etkisini analiz eder.

b) İlk Çağ'da insan topluluklarının kitlesel göçlerinin sebeplerine belli başlı tarihî örnekler (Ege Göçleri ve İç Asya Göçleri) üzerinden değinilir. Öğrencilerin, iklim değişikliklerine bağlı nedenlerle göçlerin günümüzde de yaşanabileceğine dair çıkarımda bulunmaları sağlanır.

SORU-Tarihte görülen büyük göç hareketlerinin nedenleri neler olabilir?

CEVAP- Tarihte görülen büyük göç hareketlerinin nedenlerini 4 grupta toplayabiliriz. Bunlar;

Doğal Nedenler→ Deprem, kuraklık, taşkın, sel, heyelan vb.

Siyasi Nedenler→ Savaş, işgaller, terör, ihtilal vb.

Sosyal Nedenler→ Eğitim, sağlık, kan davaları, miras, din vb.

Ekonomik Nedenler→ İş arayışı, doğal kaynak arayışı, ticaret, turizm vb.

SORU-İlk Çağ'da görülen en büyük göç hareketleri hangisidir? Bu göç hareketlerinin yapıldığı yerler nerelerdir?

CEVAP-İlk Çağ'da görülen en büyük göç hareketleri, Doğu Avrupa'da yaşayan kavimlerin kıtlık nedeniyle geçim imkânını kaybetmesi üzerine MÖ XIII. yüzyılın sonlarından itibaren başlayan Ege Göçleridir. Bu göç hareketlerinin yapıldığı yerler, bolluk memleketleri dedikleri Anadolu, Kıbrıs, Suriye ve Mısır'a doğru ilerlediler.

SORU-Göç eden bir topluluğun hayat tarzında hangi değişiklikler meydana gelebilir? Neden?

CEVAP-Göç eden bir topluluğun hayat tarzında meydana gelebilecek değişiklikler şunlar olabilir; Dil ve kültür, iş ve istihdam, toplumsal yapı, din ve inanç, eğitim ve sağlık, sosyal entegrasyon, siyasi katılım, ikamet ve yerleşim gibi alanlarda etkilenebilir. Bu değişiklikler, göçün nedenlerine, hedef bölgenin koşullarına ve topluluğun kendi tercihlerine bağlı olarak farklılık gösterir.

Göçler, insanlık tarihinin önemli olaylarından biridir. Gerek Tarih Öncesi gerekse Tarih Devirlerinde insan toplulukları iklim değişiklikleri ve savaşlar gibi nedenlerle kitlesel olarak göç etmek zorunda kalmışlardır. Topluluklar zorunlu olmadıkça kendilerini nelerin beklediğini bilmedikleri yolculuklara çıkmaktan kaçınmıştır. Tarihte görülen büyük çaplı göç hareketleri de İç Asya Türk göçlerinde olduğu gibi çok önemli nedenlerden kaynaklanmıştır.

SORU-Türklerin anayurtları Orta Asya (İç Asya) 'dan ayrılarak dünyanın değişik bölgelerine göç etmelerinin sebepleri neler olabilir?

CEVAP-Türk göçlerinin nedenleri genel olarak şunlardır; ekonomik sıkıntılar, kuraklık, nüfus artışı, otlakların yetersizliği, Çin ve Moğol baskıları, Türk boyları arasındaki siyasi mücadeleler, yeni yurtlar fethetme ve yeni devletler kurma isteği...

SORU- Türklerin anayurtları Orta Asya (İç Asya) 'dan ayrılarak dünyanın değişik bölgelerine göç etmelerinin sonuçları neler olmuştur?

CEVAP-Göç eden Türk toplulukları yerleştikleri bölgelerde güçlü devletler kurarak Türk kültürünün yayılmasını sağladılar. Karşılaştıkları topluluklarla kültürel etkileşim içine girerek onlara atı evcilleştirmeyi, madenleri işlemeyi, besinleri saklamayı ve dokumacılığı öğrettiler. Ayrıca devlet yönetimi ve ordu teşkilatı konularında da örnek oldular. Bazı Türk toplulukları milli benliklerini korurken bazıları da Hristiyanlığı benimseyip millî benliklerini kaybettiler. Yerleşik hayata geçenler tarıma elverişli toprakları işleyerek tarım yaptılar. Konar-göçerliğe devam eden Türk boyları ise geçimlerini hayvancılıktan sağlamaya devam ettiler.

İklim Göçü Artıyor

İklim değişikliğinin beraberinde getirdiği kuraklık, sel, gıda ve su yetersizliği dünyada milyonlarca insanı yerinden ediyor.

2020 yılında 94 farklı ülkeden 25 milyon kişi iklim değişikliği nedeniyle göç etti. Bu göçlerin temelinde yaşamı derinden etkileyen ani hava değişimleri var. Kiminin toprakları kuraklığa yenik düştü, kiminin ise yaşam alanları sel ve taşkınlarla su altında kaldı. Çoğu gıda yetersizliği nedeniyle sağlığını yitirdi. Üstelik gelecek yıllar için de tablo karanlık.

Dünya üzerinde iklim değişikliğinin en fazla etkilediği kıta Afrika oldu. Bu kıtadaki sıcaklık artışları son yıllarda küresel ortalamanın iki katına çıktı. Afrika'nın doğusunda 30 milyondan fazla insan için gıda güvenliği ve temiz suya erişimde büyük bir sorun yaşıyor. Şiddetli kuraklık, tarımsal verimin düşmesi, içilebilir suyun azalması ve deniz seviyesinin yükselmesi ile yaşam alanları yok oluyor.

İklim değişikliği yüzünden yeni göç dalgaları da bekleniyor. Dünya Bankası tahminlerine göre 2050'ye kadar 140 milyon kişi yaşadığı toprakları terk etmek zorunda kalacak. En büyük göçü ise Sahra Altı Afrika, Güney Asya ve Latin Amerika verecek.

Genel ağı haberi, 9 Ağustos 2021

SORU- İklim değişikliğine bağlı kitlesel göçler gelecekte, bugünkü sorunlar dışında başka hangi sorunlara yol açabilir?

CEVAP-

- Göç eden nüfusun yeni yerleşim yerlerindeki altyapı, konut, sağlık, eğitim vs. hizmetlere erişiminde sıkıntılar yaşanması
- Barınma ve yaşam maliyetlerinin artmasına bağlı ekonomik sorunlar
- Yeni yerleşim yerlerinde gıda ve su kaynakları için rekabet ve çatışma riski
- Farklı kültürlerin bir arada yaşamasından kaynaklanabilecek kültürel gerginlikler
- Göçmenlerin işgücü piyasasındaki etkisi ve yerel nüfus ile çatışma ihtimali
- Sosyal uyum sorunları, yeni kuşakların kimlik arayışları
- Suç oranlarındaki artış ve güvenlik riskleri
- Yaygın hastalıkların yayılma riski
- İstikrarsızlık ve çatışmaların artmasına zemin hazırlayabilecek siyasi gerginlikler

9.2.4. İlk Çağ'da coğrafya ve iklimin, insanların hayat ve geçim tarzları üzerindeki belirleyici etkisini analiz eder.

c) İlk Çağ'daki başlıca tüccar kavimler (Asurlular, Fenikeliler, Lidyalılar ve Soğdlar) ve faaliyet bölgeleri harita üzerinde tanıtılır. Bu toplumlarla ilgili konu anlatımı yapılmamalı ve bunların ezberletilmesi yoluna gidilmemelidir.

SORU-Ticaretin, uygarlığın gelişimine etkisi hakkındaki düşünceleriniz nelerdir?

CEVAP-Ticaret, uygarlığın gelişimine önemli bir etki yapar. Ekonomik büyümeyi teşvik eder, kültürel değişimi teşvik eder, diplomasiyi destekler, bilim ve eğitimde işbirliğini artırır, sosyal refahı artırır ve insanlara daha fazla çeşitlilik ve seçenek sunar. Ancak ticaretin olumsuz yan etkileri de olabilir ve bu nedenle adaletli ve sürdürülebilir ticaret politikaları önemlidir.

Toplumların varlıklarını sürdürebilmek ve daha iyi yaşam koşullarına sahip olabilmek için çeşitli ürünlere ihtiyaçları vardır. Ancak insanların bütün ihtiyaçlarını kendi imkânlarıyla karşılamaları mümkün değildir. Bu durum ticaretin başlamasına neden olmuş ve önemli ticaret yolları üzerindeki kavimlerin bu alanda ileri gitmeleri sonucunu doğurmuştur.

SORU-İlk Çağ'ın belli başlı tüccar kavimleri hangileridir?

CEVAP- Asurlular, Fenikeliler, Lidyalılar ve Soğdlar'dır.

9.2.5. İlk Çağ'da siyasi gücün kaynaklarını siyasi yönetim biçimleriyle ilişkilendirir.

Öğrencilerin, İlk Çağ'da Asya ve Avrupa'da varlığını sürdüren siyasi yönetim biçimleri olarak tiranlık, aristokrasi, monarşi, demokrasi, cumhuriyet ve imparatorluğu örneklerle coğrafi yapı, hayat ve geçim tarzı, soy dayanışması ve silahlı güç açısından mukayese etmeleri sağlanır.

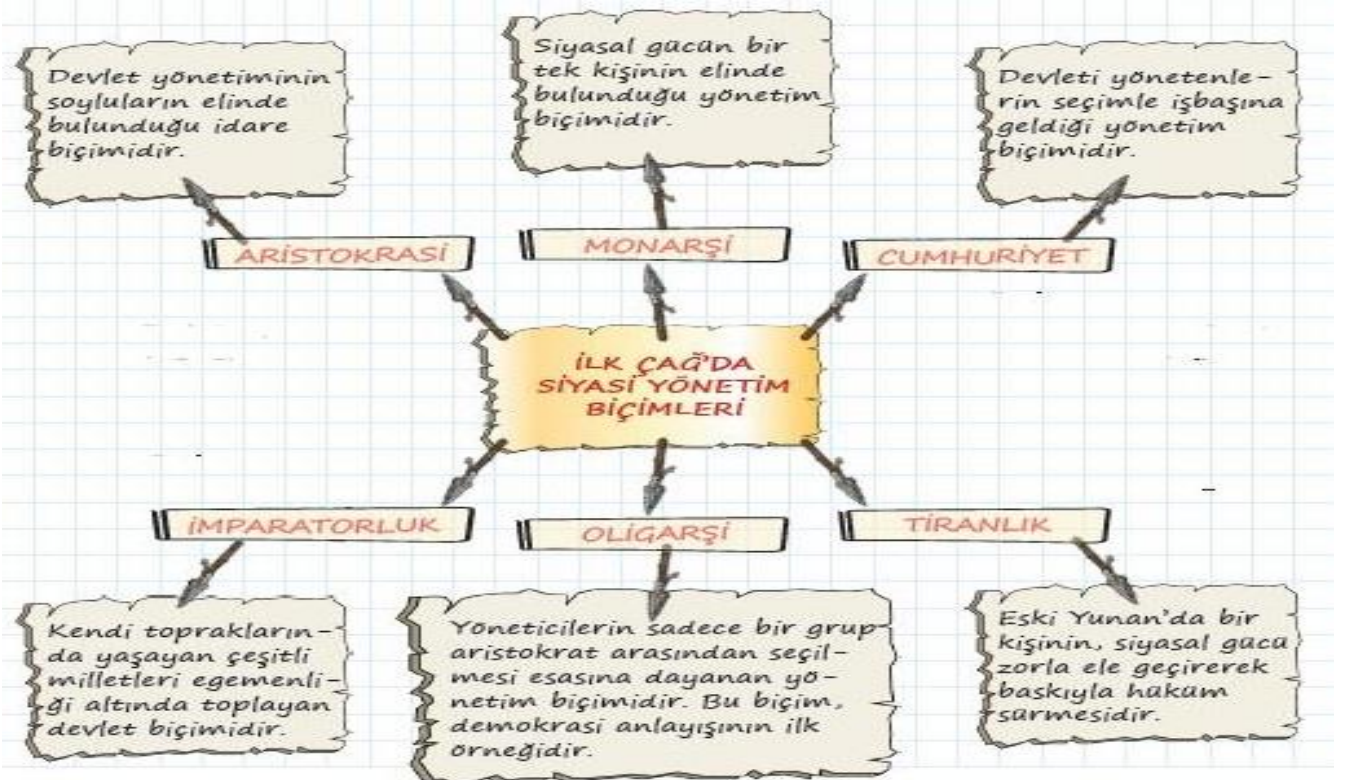
SORU-Devletler, insanların hangi ihtiyaçlarını gidermek üzere kurulmuş olabilir?

CEVAP-Devletler insanların doğada karşılaştıkları tehlikeler; beslenme, barınma ve güvenlik kaygıları gibi konularda insanların ihtiyaçlarını gidermek ve daha huzurlu yaşamalarını sağlamak amacıyla kurulmuşlardır.

SORU-Coğrafya veya iklimin hayat tarzlarını şekillendirmesiyle köyler ve kabile konfederasyonları zamanla şehir devletlerini oluşturmuştur.

İlk Çağ'da Mısır, Mezopotamya ve Ege-Yunan uygarlıklarındaki şehir devletlerine hangi isimler verilmiştir?

CEVAP- Mısır'da "nom",
Mezopotamya'da "site",
Ege Yunan Medeniyeti'nde "polis"

Aşağıdaki tabloda İlk Çağ'ın başlıca siyasi yapıları verilmiştir. Ders kitabınızda kullanarak bu yapıların özelliklerini tablodaki yerlerine kısaca yazınız.

İlk Çağ'daki Başlıca Siyasi Yapılar	Yönetim Biçimi	Geçim Kaynakları	Silahlı Güç	Soy Dayanışması
Sümerler	Şehir devletleri (Site)	Tarım, hayvancılık ve ticaret	Eli silah tutan herkes asker sayılır	Dil ve kültür birliği
Yunanlar	Şehir devletleri (Polis) Aristokrasi-Tiranlık-Demokrasi	Tarım ve Deniz ticareti	Hoplitler (seçkin ve zırhlı) Mızraklı piyadeler	Yunanca ve Mitoloji
Hititler	Meşrutî Monarşi	Tarım ve madencilik	Süvariler ve Piyadeler (Savaş arabalı)	Hattiler ve Luvililer
Persler	İmparatorluk	Tarım ve Ticaret (Kral Yolu)	Daimi Ordusu var	Persler
Mısırlılar	Tanrı-Kral (Firavun)	Tarım (Nil Nehri)	Hassa Askerleri, Kale muhafızları ve Yardımcı Kuvvetler	Mısır halkı
Romalılar	Krallık-Cumhuriyet ve İmparatorluk	Tarım ve Ticaret	Roma Lejyonları	Roma Vatandaşlığı (Patriciler)

Geçerli olma durumunu ifade eden "meşruiyet" sözcüğü, devletler için kullanıldığında yönetilen halkın yöneticileri kabul etmesi anlamına gelmektedir. Günümüz devletlerinde yöneticiler meşruiyetlerini genellikle demokratik yollarla kabul edilen anayasalardan ve seçimle gelmiş olmalarından alırlar. Buna karşılık devletlerin geçmişte dayandığı meşruiyet kaynakları günümüzdekilerden oldukça farklıdır.

SORU-İlk Çağ medeniyetlerinde gücün meşruiyet kaynakları nelerdir?

CEVAP- *İlahi güç (Tanrısal) – en önemli güç kaynağı budur.

*Soy dayanışması,

*Maddi güç (coğrafi yapı, hayat ve geçim tarzı),

*Silahlı güç (asker-ordu)

SORU-Tarihin bilinen ilk yazılı antlaşmasının ismi nedir? Hangi devletler arasında, ne zaman imzalanmıştır?

CEVAP-Tarihin bilinen ilk yazılı antlaşması Kadeş Antlaşması olup, Mısırlılar ve Hititler arasında MÖ 1280 tarihinde imzalanmıştır.

9.2.6. İlk Çağ'da hukuk sistemlerinin oluşturulmasında etkili olan dinî ve beşerî kaynakları açıkla.

Sözlü ve yazılı hukuk kaynaklarına (akıl, gelenek ve kutsal kitaplar) ilişkin tarihî örnekler (Urkagina ve Hammurabi Kanunları, Hitit Hukuku ve Tevrat) kısaca ele alınır.

SORU-Hukuk sistemlerinin toplumdan topluma farklılıklar göstermesinin nedenleri neler olabilir?

CEVAP-Kuralların oluşumunda aklın ve adaleti sağlama isteğinin yanı sıra hayat tarzı, görgü ve ahlak kuralları ile dinî inanışlar belirleyici olmuştur. Bu durumun doğal sonucu olarak hukuk sistemleri toplumdan topluma farklılık göstermiştir. Yasaklamalar ve cezalar da yine o toplumun örf ve âdetleriyle birlikte nesilden nesile aktararak süreklilik kazanmıştır.

SORU-İlk Çağ'da yapılan hukuk kurallarının kaynakları nelerdir?

CEVAP- İlk Çağ'da yapılan hukuk kuralları kaynağını akıl, gelenek ve kutsal kitaplardan almıştır.

SORU-Kanunların yazılı hâle getirilmesinin sağlayacağı faydalar neler olabilir?

CEVAP-Devleti yönetenler, kanunlarını yazılı hâle getirerek bunların vatandaşlar tarafından önceden bilinmesini sağlarlar. Hukuk ilkelerini, vergi esaslarını, ticaret kurallarını ve mülkiyet haklarını yazılı metinlere dönüştürerek ülke yönetimini kolaylaştırırlar. Yazılı emirler yayımlayarak ordu üzerindeki otoritelerini artırırlar. İnsanların hakları yazılı olarak güvence altına alınmış olur. Bu da haksızlıkların, adaletsizliklerin, en önemlisi de keyfi verilecek cezaların önüne geçilmesini sağlar.

SORU-İlk hukuk kurallarının ortaya çıkışında hangi unsurlar belirleyici olmuştur?

CEVAP- * Aklın ve adaletin sağlanma isteği,

* Hayat tarzı,

* Görgü ve ahlak kuralları,

* Dini inanışlar.

Haklar anlamına gelen hukuk, toplum hayatını düzenleyen ve bir kamu otoritesi tarafından hayata geçirilen kurallar bütünüdür.

SORU-Tarihin bilinen ilk yazılı kanunlarının ismi nedir? Hangi uygarlığa aittir?

CEVAP-Urkagina Kanunları-Sümerler

SORU-Devlet işleyişiyle ilgili hükümler de içermesinden dolayı tarihin bilinen ilk anayasası olarak kabul edilen kanunların ismi nedir? Hangi uygarlığa aittir?

CEVAP-Hammurabi Kanunları-Babililer

Haklar anlamına gelen hukuk, toplum hayatını düzenleyen ve bir kamu otoritesi tarafından hayata geçirilen kurallar bütünüdür.

SORU-İlk Çağ'da hazırlanmış olan önemli hukuk kuralları hangileridir?

CEVAP- *Urkagina Kanunları-İlk yazılı kanunlar

*Hammurabi Kanunları-İlk yazılı anayasa

*Hitit Hukuku-İlk medeni hukuk kuralları-Anadolu'nun ilk kanunları.

*Tevrat Hukuku

SORU- Babil (Hammurabi) kanunları ile Sümer (Urkagina) kanunlarını karşılaştırınız.

CEVAP-Hammurabi kanunlarında cezalar çok ağır ve acımasız olup "kısasa kısas" esasına dayanır. Sümer kanunları daha insancıl olup, hapis ve fidye cezalarına yer verilmiştir.

SORU-Hitit kanunlarını, Hammurabi ve Asur kanunları ile karşılaştırınız.

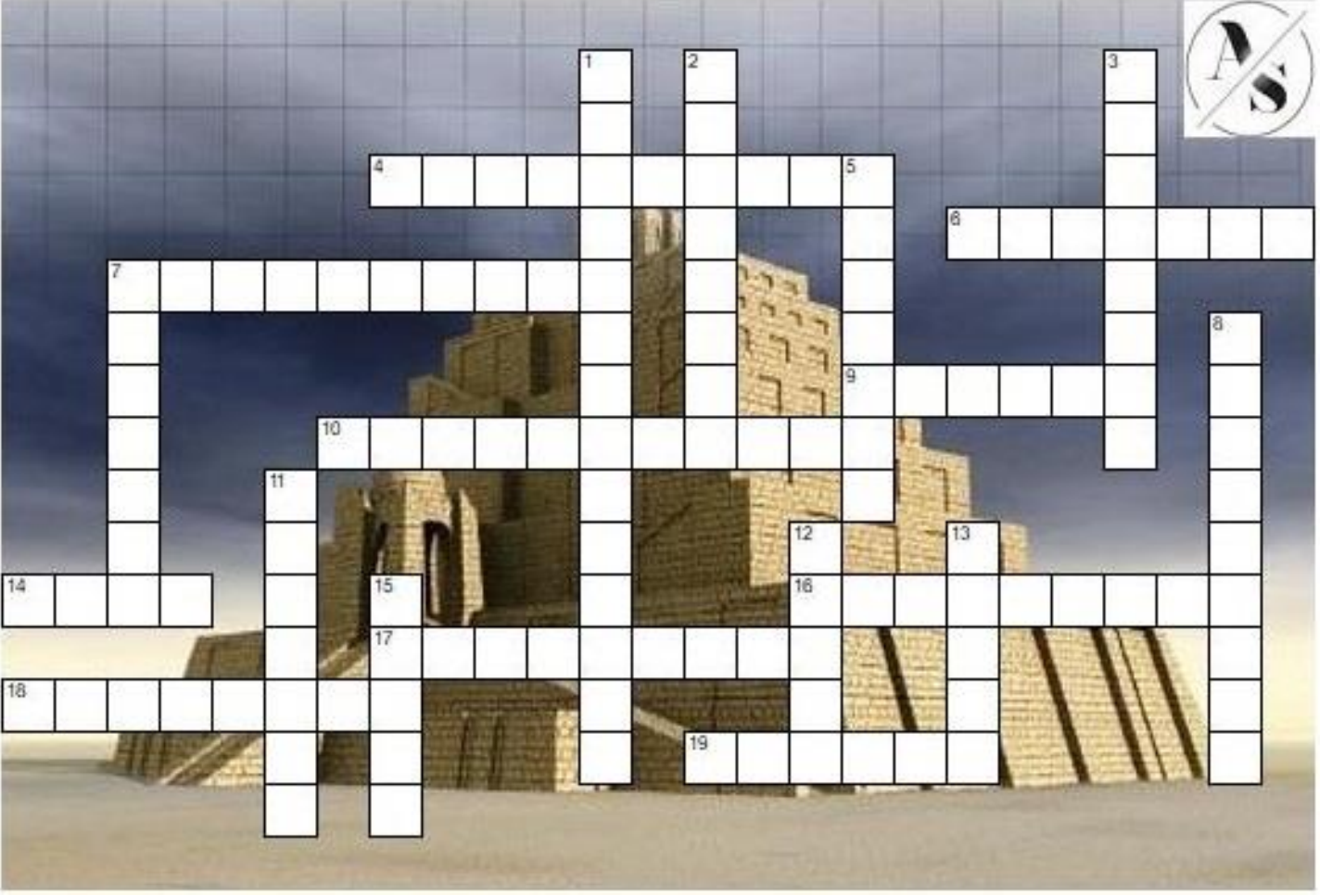
CEVAP- Hititler, Hammurabi ve Asur Kanunlarıyla karşılaştırıldığında, Sümer kanunlarında olduğu gibi daha yumuşak ve insancıl cezalar öngördüler. Kısas cezası yerine genellikle zararın tazmin edilmesi (tazminat) esasına dayanan fidye cezası uyguladılar.

5. ETKİNLİK: Aşağıdaki tabloda verilen kavramları ilgili olduğu uygarlığın karşısına yazınız.

alfabe, ziggurat, papirüs, çivi yazısı, hiyeroglif, piktografik yazı, parşömen, kâğıt, Uruk, tablet evi	
Uygarlıklar	Kavramlar
MISIR	Papirüs - Hiyeroglif
FENİKE	Alfabe
BERGAMA	Parşömen
ÇİN	Kâğıt
SÜMER	Ziggurat - Çivi yazısı - Piktografik (sembol) yazı – Uruk - Tablet evi

2.ÜNİTE : İNSANLIĞIN İLK DÖNEMLERİ

BULMACA ETKİNLİĞİ

BULMACANIN SORULARI

SOLDAN SAĞA: 4—Mısırlılara özgü resim yazısı. 6—Anadolu uygarlıklarından Friglerin dokuduğu halı ve kilimlere verilen isim. 7—Büyük İskender'in, Doğu ve Batı kültürlerini kaynaştırarak temellerini attığı, MÖ 330 ile MÖ 30 yılları arasında devam eden medeniyet. 9—Roma ordusunun temelini oluşturan askerî birlikler. 10—Şanlıurfa kent merkezi yakınlarında yer alan ve günümüze kadar keşfedilen en erken tarihli tapınakların bulunduğu yer. 14—Mezopotamya Uygarlıklarında şehir devletlerine verilen isim. 16—Tarihte tek tanrı inancını benimseyen ilk topluluk. 17—Anadolu'da yaşayan insanlara çivi yazısını öğreterek onların da Tarih Çağlarına geçmesini sağlayan Mezopotamya Uygarlığı. 18—Objektif tarih yazıcılığının ilk örneklerini sunana Anadolu Uygarlığı. 19—Anadolu'daki ilk büyük siyasi organizasyonu kurmuş olan Hititlerde asiller meclisine verilen isim.

YUKARIDAN AŞAĞIYA: 1—Güneydoğu Anadolu, Suriye ve Mezopotamya bölgesini içine alan, verimli toprakları olan, avcılık-toplayıcılıktan yerleşik hayata geçişin yaşandığı ilk coğrafya. 2—Sümerlerde gözlemevi, yönetim binası, tapınak, okul (tablet evi) , tahıl ambarı ve soğuk hava deposu gibi çeşitli amaçlarla kullanılan çok katlı yapılara verilen isim (**bulmacanın arka plan resmi ☺**) 3—MÖ 2375'te tarihin bilinen ilk yazılı kanunlarını yapan Sümer Kralı. 5—Tarımın ülkeleri için önemini bilen, üretimin kesintiye uğramaması için "*öküz kesenin veya saban kıranın cezası ölümdür.*" şeklinde ağır cezalar içeren kanunlar yapan Anadolu Uygarlığı. 7—"*Mısır, Nil'in bir armağanıdır.*" diyerek su ile uygarlık arasındaki ilişkiye dikkat çeken ünlü tarihçi. 8—Devlet yönetimine ilişkin hükümler içerdiğinden tarihin bilinen ilk yazılı anayasasını hazırlayan Babil Kralı. 11—Satraplık denilen eyaletler arasında haberleşmeyi sağlamak amacıyla tarihin bilinen ilk düzenli posta teşkilatını kuran devlet. 12—Yunan şehir devletlerinde güç kullanarak yönetimi ele geçiren kişilere verilen isim. 13—Mısırlılar ile Hititler arasında M.Ö.1280'de imzalanan tarihin bilinen ilk yazılı antlaşması. 15—Asurlu tüccarların Anadolu'da kurdukları pazar yerlerine verilen isim.

3. ÜNİTE: ORTA ÇAĞ'DA DÜNYA

9.3.1. Orta Çağ'da yeryüzünün çeşitli bölgelerinde kurulan siyasi ve sosyal yapıları ilişkilendirir.

a) Orta Çağ'daki başlıca siyasi gelişmeler tarih şeridi üzerinde gösterilir. Başlıca siyasi gelişmeler olarak Batı Roma'nın yıkılması (476), Hz. Muhammed'in doğumu (571), Sasani Devleti'nin yıkılması (651), Endülüs Emevî Devleti'nin kurulması (756), Katolik-Ortodoks bölünmesi (1054), Moğol İmparatorluğu'nun kurulması (1196), Magna Carta (1215), Moğol İmparatorluğu'nun parçalanması (1227), Yüzyıl Savaşları (1337-1453) ve Avrupa'da Veba Salgını (1347-1351) verilir. **Burada verilen kronolojik sıralama, öğrencilerin kronolojik düşünme becerilerini desteklemeye yöneliktir. Sıralanan olay ve olgulara ilişkin bir konu anlatımı yapılmamalı ve bunların ezberletilmesi yoluna gidilmemelidir.**

b) Öğrencilerin, Orta Çağ'daki belli başlı siyasi oluşumları (Çin, Moğol İmparatorluğu, Sasani Devleti, Doğu Roma İmparatorluğu); coğrafi yapı, hayat ve geçim tarzı, soy dayanışması ve silahlı güç bakımından ana hatlarıyla mukayese etmeleri sağlanır.

9.3.2. Orta Çağ'da tarım ve ticaretin yaygın ekonomik faaliyetler olduklarını örneklerle açıklar.

a) Tarıma dayalı ekonomilerde artı ürünün bölüşümü ile toprak mülkiyeti ve vergilendirmenin siyasi ve sosyal organizasyonların (monarşi, feodalite, tabakalı toplum) oluşmasındaki işlevlerine değinilir.

b) Orta Çağ'da Asya ve Avrupa arasındaki ticarete konu olan mallara, ticaret mekânlarına (arasta, bedesten, han, ribat, kervansaray, liman) ve paralara değinilir.

c) Kral Yolu, İpek Yolu, Kürk Yolu ve Baharat Yolu'nun dünya ticaretindeki rollerine vurgu yapılır. Söz konusu ticaret güzergâhları harita/haritalar üzerinde gösterilir.

ç) Öğrencilerin, veba salgınının sebepleri ve Avrupa'ya etkilerini açıklamaları sağlanır.

9.3.3. Orta Çağ'da Asya ve Avrupa'da askerî organizasyon biçimleri ile toplumların yaşam tarzları (konar-göçer ve yerleşik) arasındaki ilişkiyi analiz eder.

9.3.4. İlk Çağ'ın sonlarından itibaren gerçekleştirilen hukuki düzenlemelerin günümüzün evrensel hukuk ilkelerine etkisini değerlendirir.

Öğrencilerin, kanun metinlerindeki (Roma Hukuku, Justinianus Kanunları, Cengiz Yasası) seçme örnek ve uygulamalardan (aile ve iş akitleri, ceza infaz yöntemleri) hareketle insan topluluklarının kültür ve gelişmişlik düzeyleri ile hukuk sistemleri arasındaki ilişkiyi irdelemeleri sağlanır.

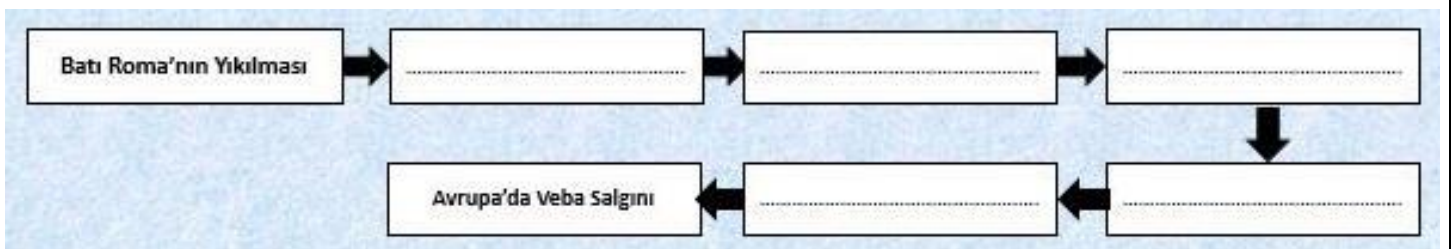
9.3.1. Orta Çağ'da yeryüzünün çeşitli bölgelerinde kurulan siyasi ve sosyal yapıları ilişkilendirir.

a) Orta Çağ'daki başlıca siyasi gelişmeler tarih şeridi üzerinde gösterilir. Başlıca siyasi gelişmeler olarak Batı Roma'nın yıkılması (476), Hz. Muhammed'in doğumu (571), Sasani Devleti'nin yıkılması (651), Endülüs Emevî Devleti'nin kurulması (756), Katolik-Ortodoks bölünmesi (1054), Moğol İmparatorluğu'nun kurulması (1196), Magna Carta (1215), Moğol İmparatorluğu'nun parçalanması (1227), Yüzyıl Savaşları (1337-1453) ve Avrupa'da Veba Salgını (1347-1351) verilir. **Burada verilen kronolojik sıralama, öğrencilerin kronolojik düşünme becerilerini desteklemeye yöneliktir. Sıralanan olay ve olgulara ilişkin bir konu anlatımı yapılmamalı ve bunların ezberletilmesi yoluna gidilmemelidir.**

Roma İmparatorluğu, MS 375 yılında başlayan Kavimler Göçü sırasında uğradığı saldırılar nedeniyle zayıflayarak 395 yılında ikiye ayrıldı. Bunlardan Batı Roma İmparatorluğu'nun 476'da yıkılışı bazı tarihçiler tarafından Orta Çağ'ın başlangıcı kabul edildi. Orta Çağ, Fatih Sultan Mehmet'in 1453'te İstanbul'u fethederek Doğu Roma İmparatorluğu'na son vermesine kadar yaklaşık bin yıl devam etti. İnsanlık tarihinin bu uzun devresinde yeryüzü her bakımdan önemli gelişmelere sahne oldu.

Aşağıda karışık olarak verilen bu gelişmeleri kronolojik sıralamaya uygun bir biçimde tablodaki boşluklara yerleştiriniz.

H. Muhammed'in (s.a.v.) doğumu— Endülüs Emevî Devleti'nin kurulması— Moğol İmparatorluğu'nun kurulması— Magna Carta— Yüzyıl Savaşları

NOT : Yukarıdaki kronoloji sorusu örnektir. Gelişmeler, kronolojiye uygun sıralanıp verilmiştir.

9.3.1. Orta Çağ'da yeryüzünün çeşitli bölgelerinde kurulan siyasi ve sosyal yapıları ilişkilendirir.

b) Öğrencilerin, Orta Çağ'daki belli başlı siyasi oluşumları (Çin, Moğol İmparatorluğu, Sasani Devleti, Doğu Roma İmparatorluğu); coğrafi yapı, hayat ve geçim tarzı, soy dayanışması ve silahlı güç bakımından ana hatlarıyla mukayese etmeleri sağlanır.

SORU-Orta Çağ'da dünya üzerinde görülen belli başlı siyasi oluşumlar nelerdir?

CEVAP-Çin, Moğol İmparatorluğu, Sasani Devleti, Doğu Roma (Bizans) İmparatorluğu

Orta Çağ'daki Siyasi Oluşumlar	Coğrafi Yapı, Hayat ve Geçim Tarzı	Soy Dayanışması	Silahlı Güç
Çin	Çin medeniyeti, Sarı Irmak ve Gök Irmak'ın geçtiği yerlerde ortaya çıkmıştı. Bu nehirlerin suladığı bölgeler, uygun iklim koşullarına sahip olmanın yanında tarıma elverişli verimli topraklarla kaplıydı. Halkının çoğunluğu çiftçi olan Çin'de temel geçim kaynağı tarım idi. Çin'in coğrafi özellikleri bu ülkede tarımla birlikte ipek böcekçiliği, buna bağlı olarak ipekli dokuma üretimi ve seramik sanatının gelişmesini sağlamıştı.	Çin'de imparatora "göğün oğlu" denir ve yönetim babadan oğula geçerdi. Çinliler, imparatoru ataları olarak kabul edip saygı duyar ve onun dışındaki herkesi eşit sayarlardı.	-Köklü asker aileleri ve zorunlu askerlik Yükümlülere arasından seçilenler -Sınır bölgelerini yöneten valilerin kurduğu paralı askerlerden oluşan profesyonel birlikler
Moğol İmparatorluğu	Moğolistan, İç Asya'da, denize sınırı olmayan, büyük bölümü bozkır ve çöllerle kaplı bir ülkedir. Bu nedenle Moğollar ülkeleri tarıma elverişli olmadığı için hayvancılıkla uğraştılar. Moğollar hayvansal gıdaların yanında keçe, kayış, urgan, çadır örtüsü gibi ürünler üretip satarak geçimlerini sağladılar. Cengiz Han döneminde sınırların genişlemesi ve İpek Yolu'nun güvenliğinin sağlanmasıyla birlikte Moğol İmparatorluğu'nun ekonomisinde ticaret önem kazandı.	Moğollarda egemenlik mutlak şekilde Cengizhan ve onun soyundan gelenlere aitti. Cengiz Han'a bu hakkın Gök Tengri tarafından verildiğine ve yeryüzünün tamamını kapsadığına inanırlardı. Bu nedenle bir Moğol hanının sözü bütün insanlık için kanun hükmündeydi	-Hafif süvari birlikleri -Onlu sistem
Sasani Devleti	Sasani Devleti'nin kurulduğu İran topraklarının yaklaşık üçte biri çöller, tuzlu bataklıklar ve kayalıklarla kaplıydı. Yarı kurak iklime sahip olması, topraklarının verimsizliği ve sulama imkanlarının kısıtlılığı nedeniyle İran'da tarım yaygın bir uğraş değildi. Bu ülkedeki başlıca ekonomik faaliyet hayvancılık idi. Sasaniler Devri'nde İran, ticaretle de gelişti. (İpek ve Baharat Yolları). Sasanilerde ticaret faaliyetlerinin yoğunluğu başta dokumacılık olmak üzere çeşitli zanaatların gelişmesini de sağladı.	Sasani Devleti'nde hükümdarlık babadan oğula geçerdi.	-Yayalar ve Süvariler -Vassalların yolladığı birlikler ve çeşitli milletlerden gelen ücretli askerler -Onlu sistem
Doğu Roma İmparatorluğu	Doğu Roma İmparatorluğu, başta İstanbul olmak üzere kara ve deniz ticaret yollarının geçtiği yerlere hakim bir siyasi güç idi. Bu nedenle imparatorluk sınırları içinde ticaret temel geçim kaynağı ve yaşam tarzı durumundaydı. İmparatorluğun özellikle Anadolu topraklarında tarım da gelişmişti	Doğu Roma İmparatorluğu, bir tür monarşi olan otokrasi ile yönetilirdi.	-Yayalar ve Süvariler -Doğu Roma ordusunun en etkili silahı suda bile yanıcı özelliğe sahip Rum ateşi (Grejuva) idi.

9.3.2. Orta Çağ'da tarım ve ticaretin yaygın ekonomik faaliyetler olduklarını örneklerle açıklar.

a) Tarıma dayalı ekonomilerde artı ürünün bölüşümü ile toprak mülkiyeti ve vergilendirmenin siyasi ve sosyal organizasyonların (monarşi, feodalite, tabakalı toplum) oluşmasındaki işlevlerine değinilir.

b) Orta Çağ'da Asya ve Avrupa arasındaki ticarete konu olan mallara, ticaret mekânlarına (arasta, bedesten, han, ribat, kervansaray, liman) ve paralara değinilir.

c) Kral Yolu, İpek Yolu, Kürk Yolu ve Baharat Yolu'nun dünya ticaretindeki rollerine vurgu yapılır. Söz konusu ticaret güzergâhları harita/haritalar üzerinde gösterilir.

ç) Öğrencilerin, veba salgınının sebepleri ve Avrupa'ya etkilerini açıklamaları sağlanır.

9.3.2. Orta Çağ'da tarım ve ticaretin yaygın ekonomik faaliyetler olduklarını örneklerle açıklar.

a) Tarıma dayalı ekonomilerde artı ürünün bölüşümü ile toprak mülkiyeti ve vergilendirmenin siyasi ve sosyal organizasyonların (monarşi, feodalite, tabakalı toplum) oluşmasındaki işlevlerine değinilir.

SORU-Bir ülkede tüketim fazlası ürünün ortaya çıkması o ülkedeki siyasi, sosyal ve kültürel hayatta hangi değişiklikleri meydana getirebilir? Neden?

CEVAP-İnsanlar, elde ettikleri artı ürünü arttırmak ve bu ürünlerin bölüşümünü organize etmek için de çeşitli kurumlar oluşturdular. İnsanlar tükettiklerinden çok üretmeye başlayınca yiyecek üretiminde çalışması gerekmeyen yeni bir grup ortaya çıktı. Kentlere gelen bu insanlar iş bölümü gereği farklı işlerle uğraşmaya başlayınca elde edilen kazançlar da farklılaştı. Böylece artı ürünün doğuşuyla birlikte kendiliğinden ortaya çıkan iş bölümü toplumsal tabakalaşmanın da kaynağını oluşturdu. Bu dönemde kentler, kırsal kesimde yaşayanlar için gerekli araçları ve lüks malzemeleri temin eden birer ticaret ve zanaat merkezi hâline geldi. Kırsal kesim ise tarım ve hayvancılık yaparak kentlilerin gıda ihtiyacını karşıladı. Artı ürün sosyal ve ekonomik alanlarda olduğu gibi siyasi alanda da önemli değişikliklerin yolunu açtı. Doğu ülkelerinde toprakların tanrı adına hükümdarlar tarafından tasarruf edilmesi monarşileri güçlendirdi. Avrupa ülkelerinde ise Kavimler Göçü sonrasında ortaya çıkan Feodalite, Avrupa'da tabakalı toplum yapısının çeşitlenerek pekişmesine ortam hazırladı.

Aşağıdaki soruları metne göre cevaplandırınız.

FEODALİZM

Feodal sistem; merkezî iktidarın yok olduğu, karışıklıkların ve güvensizliklerin yerleştiği, ticaretin neredeyse durduğu, kent yaşamının önemini yitirdiği bir ortamda ortaya çıkmıştır. Bu gelişmeler Avrupa'da ortaya çıktığı için feodalizm evrensel değil Batı toplumlarına özgü olarak kabul edilmektedir.

Batı Roma İmparatorluğu'nun yıkılma sürecine girmesiyle kıtlık ve savaş korkusu halkın can ve mal güvenliği endişesine kapılmasına neden oldu. Bundan sonra halk yaşadıkları bölgelerin büyük malikânelere sahip lordlarına sığınmaya başladı. Feodalite güçlü lordların egemen güç kabul edildiği, zayıfların kendilerini efendilerine emanet ederek karşılığında sadakatle hizmet sözü verdikleri bir toplum yapısıdır. Lordlar, kendisine sığınan köylü sınıfını korumak ve topraklarına toprak katabilmek için sadık bir silahlı güce ihtiyaç duymuştur. Böylece Avrupa'nın her yerinde bu lordlara bağlılık yemini etmiş savaşçı vassallar ortaya çıktı. Bunlar Orta Çağ'ın şövalye adı verilen profesyonel savaşçıları oluşturdu. Orta Çağ toplumunun temelini köylüler oluştururdu. Üst sınıfların refahı onun emeğine bağlıydı. Toprağın sahibi olan ve malikânede yaşayan lordlar, köylü ve ailesinin de sahibiydi. Kral; lord ve vassallarından malikâne sayısı oranında asker ve vergi toplardı. Feodalizmde hiç kimse tam anlamıyla hükümlan değildi. Bu yüzden kral, lord ve vassallar arasındaki mücadeleler, Orta Çağ Avrupası'nda uzun süren karışıklıklara, siyasal istikrarsızlıklara hatta savaşımlara neden olmuştur.

Pınar Ülgen, "Ortaçağ Avrupası'nda Feodal Sisteme Genel Bir Bakış", s.3-18'den düzenlenmiştir.

SORU-1) Avrupa'da Feodal sistemin ortaya çıkmasına zemin hazırlayan gelişmeler nelerdir?

CEVAP-1) Feodal sistem; merkezî iktidarın yok olduğu, karışıklıkların ve güvensizliklerin yerleştiği, ticaretin neredeyse durduğu, kent yaşamının önemini yitirdiği bir ortamda ortaya çıkmıştır.

SORU-2) Feodalizm niçin batıya özgü bir kavramdır?

CEVAP-2) Feodalizm Batı Roma İmparatorluğu'nun yıkılma sürecine girmesiyle birlikte yaşanan süreçte Avrupa'da ortaya çıkmış ve evrensel bir nitelik kazanmadan batı toplumları ile sınırlı kalmıştır.

SORU-3) Feodal sistemde toplum yapısına ilişkin neler söylenebilir?

CEVAP-3) Feodalitede toplum yapısı, lordların egemen güç kabul edildiği, zayıfların kendilerini efendilerine emanet ederek karşılığında sadakatle hizmet sözü verdikleri güç ve haklar bakımından sınıf ayrımına dayalı bir sistemdir.

SORU-4) Feodal sistemde içerisinde köylülerin rolü nedir? Açıklayınız.

CEVAP-4) Feodal sistemde toplumunun temelini köylüler oluştururdu. Üst sınıfların refahı onun emeğine bağlıydı. Toprağın sahibi olan ve malikânede yaşayan lordlar, köylü ve ailesinin de sahibiydi dolayısıyla sosyal ve siyasal hakları yoktu.

SORU-5) Orta Çağ Avrupası'nda uzun süren karışıklıklara, siyasal istikrarsızlıklara hatta savaşlara neden olan gelişmeler nelerdir?

CEVAP-5) Orta Çağ Avrupası'nda bu gelişmeleri hazırlayan etken; Batı Roma İmparatorluğu'nun yıkılma sürecine girmesiyle birlikte hiç kimsenin tam anlamıyla hükümlanmadığı bu yüzden de kral, lord ve vassallar arasındaki mücadelelerin yaşandığı siyasal ve sosyal kaosu ortaya çıkmasıdır.

SORU-Asya merkezli Türk devletlerinde feodalitenin ortaya çıkmamasının nedenleri neler olabilir?

CEVAP-Orta Çağ'da Avrupa ülkelerinde feodalizm yaşanırken İç Asya'da kurulan Kök Türkler ve Uygurlarda ülkenin tek hâkimi kağan idi. Önemli devlet meseleleri boy beylerinin katıldığı kurultayda görüşülse de karar verme yetkisi kağandıydı. Bununla birlikte kağan Türk töresine aykırı kararlar veremez ve keyfî davranamazdı. Töre hükümleri gereğince kağan halkın güvenliğini ve refahını sağlamak, adaleti dağıtmak ve orduya komuta etmekle görevliydi. Türk devletlerinde kağanın eşi olan hatun da yönetimde söz sahibiydi.

9.3.2. Orta Çağ'da tarım ve ticaretin yaygın ekonomik faaliyetler olduklarını örneklerle açıkla.

b) Orta Çağ'da Asya ve Avrupa arasındaki ticarete konu olan mallara, ticaret mekânlarına (arasta, bedesten, han, ribat, kervansaray, liman) ve paralara değinilir.

SORU-Orta Çağ'da Asya ve Avrupa arasındaki ticarete konu olan mallar nelerdir?

CEVAP-Bu dönemde Avrupa ülkelerinin Doğu ülkeleriyle yaptıkları ticarete Arap ve Bizanslı tüccarlar aracılık etmiştir. İlk olarak İtalya'daki tüccar şehir devletlerinde gözlenen ticari canlanmada Hindistan'ın baharatları, Çin'in porseleni, Bizans'ın ipekli kumaşları önemli rol oynamış, Kuzey Afrika ülkelerinden getirilen hububat ve ham yün ile Orta Doğu ülkelerinden satın alınan şap ve boya da artan miktarlarda İtalya ve Güney Fransa limanlarına ulaşmaya başladı.

Orta Çağ'da ticaret malları üretildiği yerden başlayıp tüketiciyle buluşacağı yere kadar devam eden yolculuğu sırasında pek çok mekândan geçiyordu.

SORU-Orta Çağ'daki bu ticaret mekânlarının adlarını yazınız.

CEVAP- Kervansaray, ribat ve liman, han, kapan, bedesten, arasta, pazar ve panayır.

TİCARET MEKÂN LARI

ARASTA ✓

Çarşılarda veya alışveriş bölgelerinde aynı işi yapan esnafın bir arada bulunduğu bölüm.

PAZAR ✓

Satıcıların belirli günlerde mallarını satmak için sergiledikleri belirli geçici yer.

KAPAN ✓

Pazara satılmak üzere gelen yiyecek maddelerinin tartıldığı resmî büyük kantar ve bu kantarın bulunduğu yer.

KERVANSARAY ✓

Ana yollarda tacirlerin konaklaması için yapılan büyük han.

PANAYIR ✓

Belli zamanlarda ve genellikle küçük yerleşim birimlerinde kurulan, sergi niteliğini taşıyan büyük pazar.

RİBAT ✓

İslam devletlerinin kara ve deniz sınırlarındaki, önemli noktalarda bulunan sınır karakolu niteliğinde müstahkem yapılar.

LİMAN ✓

Gemilerin barınmalarına, yük alıp boşaltmalarına, yolcu indirip bindirmelerine yarayan doğal veya yapay sığınak.

HAN ✓

Yol üzerinde veya kasabalarda yolcuların konaklamalarına yarayan yapı.

BEDESTEN ✓

Kumaş, mücevher vb. değerli eşyaların alınıp satıldığı kapalı çarşı.

c) Kral Yolu, İpek Yolu, Kürk Yolu ve Baharat Yolu'nun dünya ticaretindeki rollerine vurgu yapılır. Söz konusu ticaret güzergâhları harita/haritalar üzerinde gösterilir.

CEVAP-İpek ve Baharat Yolları, ülkeler ve medeniyetler arasında tarih boyunca bir ticaret güzergâhı olmasının yanında farklı kültürlerin, dinlerin, dillerin, fikirlerin birikimlerini, bilgilerini ve uygulamalarının aktarıldığı, tüccarların, gezginlerin ve âlimlerin, din adamlarının takip ettiği tarihi kervan yolu olarak görev yapmıştır. Bu nedenle tarihte çok önemli bir yeri vardır.

Kral Yolu 1	Kapan 2	Kervansaray 3
İpek Yolu 4	Bedesten 5	Kürk Yolu 6
Arasta 7	Baharat Yolu 8	Ribat 9

Yanda “Orta Çağ’da Ticaret” ilgili soruların cevaplarının yer aldığı yapılandırılmış grid verilmiştir.

-Kutucuklardaki numaraları kullanarak soruları cevaplayınız.

!!! Aynı kutucuğu birden fazla sorunun cevabı olarak kullanabilirsiniz.

SORU-1) Kutucuklardan hangisi/hangileri İlk ve Orta Çağ’da yaygın olarak kullanılan ticaret yollarındandır?

CEVAP-Kral Yolu, İpek Yolu, Baharat Yolu, Kürk Yolu

SORU-2) Kutucuklarda verilen kavramlardan hangisi/hangileri Orta Çağ’da kullanılan alışveriş mekânlarındandır?

CEVAP-2) Bedesten, Arasta, Kapan

SORU-3) Kutucuklardan hangisi/hangileri Orta Çağ’da yolcuların ve tüccarların konaklamaları için kullanılan mekânlardır?

CEVAP-3) Kervansaray ve Ribat

9.3.2. Orta Çağ’da tarım ve ticaretin yaygın ekonomik faaliyetler olduklarını örneklerle açıkla.

ç) Öğrencilerin, veba salgınının sebepleri ve Avrupa’ya etkilerini açıklamaları sağlanır.

SORU-Salgın hastalıkların medeniyetlerin gelişimine etkisi hakkında neler söylenebilir?

CEVAP- Salgınlar; nüfusun azalmasına ve belki de kitlesel ölümlere, ekonomik kayıplara, devletlerin zayıflaması ve yıkılmasına, sosyal ve ekonomik yaşam alanlarının bozulmasına, siyasi dengelerin değişmesine, toplum yapısının olumsuz etkilenmesine yol açarken; bazı medeniyetler salgınlara karşı aldıkları önlemlerle daha az hasar görür. Dolayısıyla salgın hastalıklar, medeniyetlerin yükseliş ve düşüş süreçlerini etkileyen önemli faktörlerden biri olmuştur.

SORU-Orta Çağ’ın ilk veba salgını ne zaman ve nerede başlamıştır?

CEVAP-Orta Çağ’ın ilk veba salgını 542 yılında Doğu Roma İmparatorluğu’nun sınırları içindeki Mısır’da başlamış ve ticaret yollarını izleyerek İrlanda’ya kadar yayılmıştır.

SORU-Avrupa’da ikinci ve büyük veba salgını ne zaman ortaya çıkmıştır? Veba salgınının çıkış sebepleri nelerdir?

CEVAP-Avrupa’da birincisine göre daha büyük olan ikinci salgın ise 1347 yılında ortaya çıkmıştır. **Veba vücutta oluşturduğu şişlik ve morluklar nedeniyle deriyi kararttığı için tarihte “Kara Ölüm” veya “Kara Veba” adlarıyla anılmıştır.**

Çin’de ortaya çıkan hastalık, tüccarların bu ülkeden ihraç edilen vebalı kürklerin Avrupalılar tarafından satın alınması sonucunda yayılmıştır. Salgında ticaret gemilerindeki vebalı pireler ve onları taşıyan fareler de etkili olmuştur.

Avrupa’da yaşanan hızlı nüfus artışı, bunun sonucunda ortaya çıkan kıtlık ve temizlik kurallarına uyulmaması vebanın yayılışını hızlandırdı.

SORU-1347’de ortaya çıkan “Kara Ölüm” veya “Kara Veba” adlarıyla anılan Veba salgınının Avrupa’ya olan etkilerini açıklayınız.

CEVAP- Venedik’te nüfusun %75 ‘i, Avrupa genelinde ise yaklaşık yarısı veba nedeniyle hayatını kaybetti. Avrupa ülkelerinin uğradıkları bu nüfus kaybını telafi etmeleri iki yüzyıl kadar sürdü. 1347-1353 yılları arasında Avrupa’da zirveye ulaşan kara veba, insanlık tarihinde kaydedilen en ölümcül salgını olarak tarihe geçti.

Özetle Veba Salgını; * Avrupa’nın demografik (nüfus) yapısının değişmesine, * Sosyal ilişkilerin zayıflamasına, * İnsanlarda psikolojik yıkıma ve güven duygusunun zedelenmesine, * Nüfus azaldığı için işçi ücretleri yükselmesi, buna karşılık tüketimin azalmasına bağlı olarak gıda fiyatlarında ve arazi değerlerinde düşümlere... yol açmıştır.

9.3.3. Orta Çağ'da Asya ve Avrupa'da askerî organizasyon biçimleri ile toplumların yaşam tarzları (konar-göçer ve yerleşik) arasındaki ilişkiyi analiz eder.

Bir toplumun sosyal ve ekonomik hayatının o toplumun ordusunun şekillenmesine olan etkisine hangi örnekleri verebilirsiniz?

CEVAP-Bir toplumda askerî organizasyonun şekillenmesinde belirleyici olan temel unsur o toplumun hayat tarzıdır. Örneğin Yerleşiklere göre hayat şartları daha zor olan konar-göçerler kendilerini, ailelerini ve mallarını korumak için savaşçı yapıda olmaya önem verirlerdi. Orta Çağ'ın yerleşik toplumlarında ordular genellikle ücretli askerlerden oluşuyordu. Ekonomisi ticarete dayanan ve yerleşik hayat süren Hazarlar, akrabaları olan konar-göçer Türklerin aksine ücretli askerler istihdam ediyorlardı.

SORU-Konar-göçer ve yerleşik toplumlara ait orduların üstün ve zayıf tarafları nelerdir?

CEVAP-Askerlik ile sivil hayatın iç içe olduğu konar-göçer toplumlarında eli silah tutan herkes savaşa daima hazır durumda bulunurdu. Günlük işlerden artan zamanlarda savaşa hazırlık eğitimi niteliğinde ata binme ve ok atma yarışları düzenleyerek cirit ve güreş oyunları oynarlardı. Avlanmayı da savaş taktiklerini uygulayabilecekleri bir askerî tatbikata dönüştürürlerdi. Bu onların üstün taraflarıdır.

Orta Çağ'ın ilerleyen dönemlerinde krallar, senyörleri ordu besleme yükümlülüğünden muaf tutarak onlardan asker yerine para almaya başladılar. Topladıkları paralarla da iyi yetişmiş askerlerden oluşan ordular kurdular. Bu onların güçlü yanlarıydı. İlk olarak İtalyan şehir devletlerinde görülen bu uygulama zamanla Avrupa'nın diğer zengin bölgelerine de yayıldı. Ancak paralı askerler savaş sırasında kaybedeceklerini anladıkları anda kaçma eğilimi gösterebiliyorlardı. Bazen de kendilerine duyulan ihtiyacı sürekli hâle getirmek için sonuç alıcı hamleler yapmaktan kaçınıyorlardı. Bu da zayıf yanlarıdır.

SORU- Konar-göçer ve yerleşik toplumların yaşam tarzlarını karşılaştırınız.

CEVAP-

KONAR-GÖÇERLER	YERLEŞİKLER
Dışa açık ve savaşçı bir yaşam biçimi	Dışa kapalı ve barışçı bir yaşam biçimi
Gelir kaynakları ticaret, hayvancılık, dokumacılık ve yağmadır.	Gelir kaynakları tarım, ticaret, madencilik ve hayvancılıktır.
Amaçları ganimet elde etmek olduğu için savaş stratejileri daha çok saldırı üzerine kuruludur.	Amaçları mevcut toprakları korumak olduğu için savaş stratejileri daha çok savunma üzerine kuruludur.
Hafif silahlı ve hızlı hücum yapabilen süvarilerden oluşan askerî birliklere sahip olduklarından manevra kabiliyetleri daha yüksektir.	Ağır ve zırhlı askerlere sahip olduklarından manevra kabiliyetleri daha kısıtlıdır.
Savaşları kaybetmeleri durumunda at sayesinde savaş alanını daha kolay terk ederler.	Savaşları kaybetmeleri durumunda genellikle kazanana boyun eğme ve vergi öderler.
---Konargöçerler ile yerleşikler arasındaki mücadelelerin temel nedeni; konargöçerlerin, ihtiyaçlarını yerleşiklerden temin etme isteğidir. Yaşanan mücadelede daha çok konargöçerler üstünlük sağlamıştır.	

9.3.4. İlk Çağ'ın sonlarından itibaren gerçekleştirilen hukuki düzenlemelerin günümüzün evrensel hukuk ilkelerine etkisini değerlendirir.

Öğrencilerin, kanun metinlerindeki (Roma Hukuku, Justinianus Kanunları, Cengiz Yasası) seçme örnek ve uygulamalardan (aile ve iş akitleri, ceza infaz yöntemleri) hareketle insan topluluklarının kültür ve gelişmişlik düzeyleri ile hukuk sistemleri arasındaki ilişkiyi irdelemeleri sağlanır.

SORU-Bugünkü Avrupa ülkelerinde uygulanan hukuk sisteminin temeli, İlk ve Orta Çağlardaki hangi hukuk sistemine dayanır?

CEVAP-Roma Hukuku

SORU-Roma hukukunun ilk kez yazılı hale getirildiği kanunlara ne isim verilir?

CEVAP-On İki Levha Kanunları

SORU-Orta Çağ'da görülen belli başlı hukuki düzenlemeler hangileridir?

CEVAP-Roma Hukuku (On İki Levha Kanunları), Justinianus Kanunları, Cengiz Yasası.

SORU-Hukuk sistemlerindeki yasaklama ve cezaların ülkeden ülkeye farklılıklar göstermesinde toplumların hangi özellikleri rol oynamış olabilir?

CEVAP-Yaşam tarzı, kültürü, yaşadıkları coğrafya, sosyal yapı, gelişmişlik düzeyi vb.

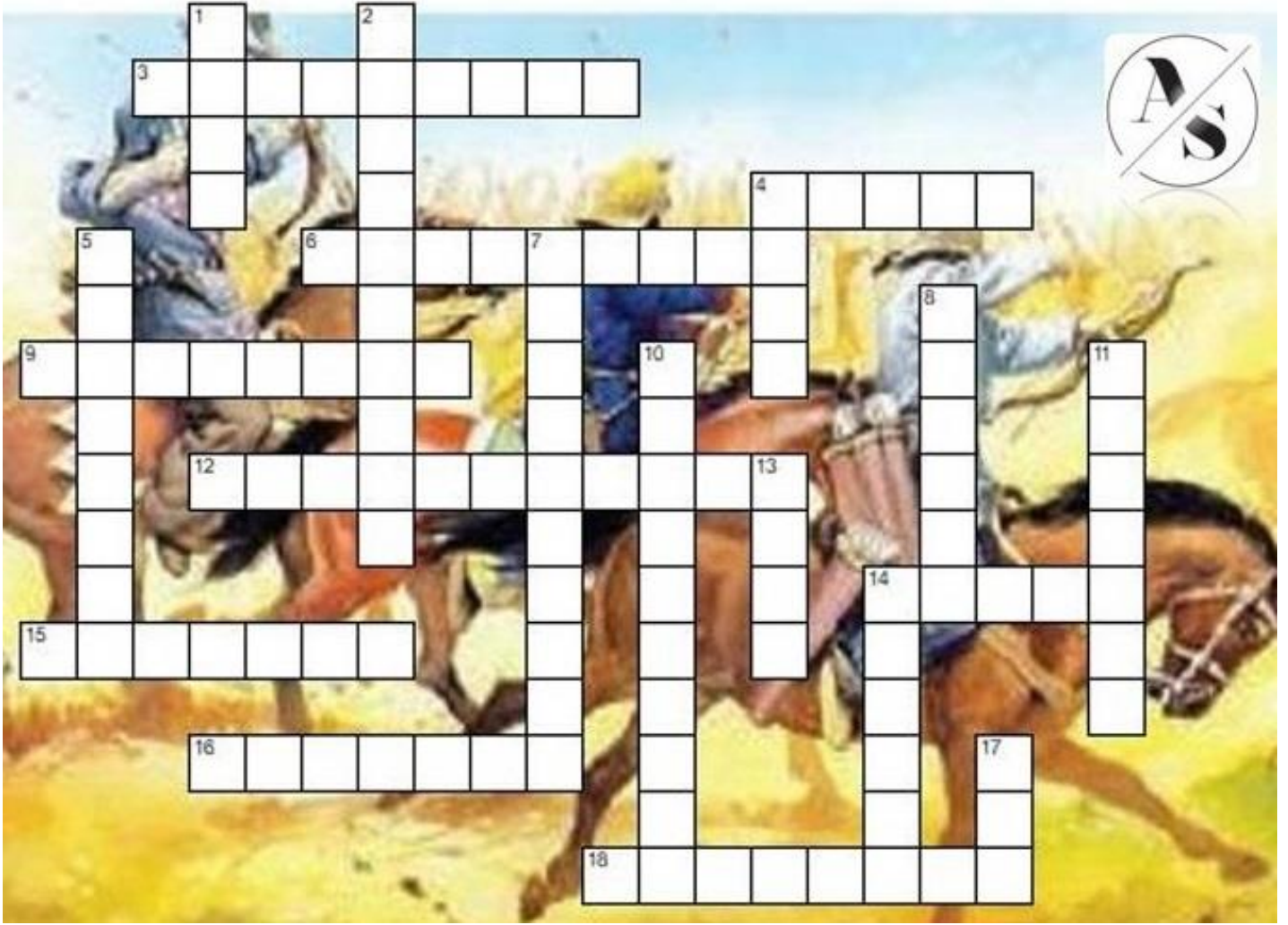
I-Suçluları, devletin yargılayıp cezalandırması esası getirilerek zarara uğrayanların kişisel öç almaları yasaklandı.
II-Yalancı şahitlik ve rüşvet almak gibi suçlara ağır cezalar verildi.
III-Vatana ihanet, başkalarına zarar vermek üzere dua etmek ve sihir yapmak, kasten adam öldürmenin cezası ölümdü.
IV-Bu kanunda suçların tarifinde kasıt ve ihmal ayrımı yapılmıştır.
V-Kişilere hayattayken vasiyetname düzenleyerek mirasçılarını belirleme hakkı verilmişti.
SORU-Yukarıda bazı özellikleri verilen Orta Çağ Hukuk düzenlemesi hangisidir?
CEVAP- On İki Levha Kanunları

I-Ölüm cezaları yerine daha çok sürgün, para cezası ya da maden ocaklarında zorunlu çalışma gibi cezalar verildi.
II-Kadınlara başlarında bir erkek olmadan ticaret yapma ve mal mülk edinebilme yolu açıldı.
III-Aile hukukunda ölüm cezası kaldırıldı, bunun yerine suçlu tarafın manastırda belli bir süre tutularak ıslah edilmesi uygulamasına geçildi.
SORU-Yukarıda bazı özellikleri verilen Orta Çağ Hukuk düzenlemesi hangisidir?
CEVAP- Justinianus Kanunları

I-Zina etmek, yalan söylemek, sihirbazlıkla uğraşmak, başkalarının hareketlerini araştırmak, kavgada birisine yardım etmek, suya veya küle su dökmenin cezası ölümdür.
II-Yemek ikram eden kişi sunduğu şeyden önce kendisi yemelidir. Yemek yiyenlerin yanından geçen bir kimse davet beklemeden onlara katılmalıdır; arkadaşlarından fazla yememeli, suya el sokmamalı, suyu kapla almalıdır.
III-Elbiselerin çok kirlenmeden yıkanması yasaklanmışken
IV-Elinde çalıntı at bulunan kimse onu iade etmekle yükümlüdür ayrıca dokuz at daha vermelidir; bu atları vermeye gücü yoksa çocuklarını vermelidir; çocuğu da yoksa idam edilir.
SORU-Yukarıda bazı özellikleri verilen Orta Çağ Hukuk düzenlemesi hangisidir?
CEVAP- Cengiz Yasası

İnsan toplulukları sahip oldukları kültür, sosyal yapı ve gelişmişlik düzeyi bakımından birbirinden ayrılır. Toplumlar arasındaki bu farklılıklar hukuk kurallarını ve bunların uygulanma şekillerini de farklılaştırır.
SORU-Yukarıda verilen açıklamaya uygun Orta Çağ hukuk kurallarından örnekler veriniz.
CEVAP-Örneğin Cengiz Yasası'nda elbiselerin çok kirlenmeden yıkanması yasaklanmışken Roma hukukunda ve Justinianus Kanunlarında böyle bir yasaklamaya rastlanmamaktadır. Aynı şekilde 12 Levha Kanunlarında hırsızlık yaptığı sonradan ortaya çıkanlara, çaldığı malın iki katı ödeme yapma cezası verildiği hâlde Cengiz Yasası'nda bu oran dokuz kat olarak belirlenmiştir.

3.ÜNİTE : ORTA ÇAĞ'DA DÜNYA BULMACA ETKİNLİĞİ

BULMACANIN SORULARI

SOLDAN SAĞA; 3—476'da Batı Roma İmparatorluğu'nun yıkılması sonucunda Avrupa'da, güçlü lordların egemen güç kabul edildiği, zayıfların kendilerini efendilerine emanet ederek karşılığında sadakatle hizmet sözü verdikleri toplum yapısına verilen isim. 4—Ticaret yolları üzerinde etrafı savunma duvarlarıyla çevrili konaklama yerleri. 6—İpek Yolu üzerinden Çin'i ziyaret eden ilk Avrupalı olarak bilinen İtalyan kaşif. 9—Sasani Devleti'nde Zerdüştlük dininin simgesi olan kutsal ateşin koruyucusu olarak da kabul edilen krala verilen unvan. 12—Kanunlarıyla tanınan, VI. yüzyılda yaşamış bir Bizans imparatoru. 14—Türklerin komşu ülkelerle yaptıkları ticarette ödeme aracı olarak kullandıkları, disk şeklindeki gümüş para. 15—Avrupa'da kasaba ve şehirlerde oturup zanaat ve ticaret ile uğraşanların oluşturduğu sosyal sınıf. 16—Bizans ordusunda kullanılan, Rum ateşi de denilen kızgın kömür, kükürt ve zift karışımıyla oluşan yanıcı karışım. 18—Üreticinin kendi ihtiyacından fazla üretmesiyle ortaya çıkan değer.

YUKARIDAN AŞAĞIYA; 1—1347-1353 yılları arasında Avrupa'da zirveye ulaşan, Venedik'te nüfusun %75 'i, Avrupa genelinde ise yaklaşık yarısının hayatını kaybetmesine yola açan, "Kara Ölüm" adıyla da bilinen insanlık tarihinde kaydedilen en ölümcül salgın. 2—1215'te İngiliz Kralı Yurtsuz John (Con)'un , ülkesindeki feodal beylerin isteğiyle ilan ettiği ve beyler karşısında yetkilerini sınırlandırmak durumunda kaldığı belge. 4—Kavimler Göçü sonrasında 395 yılında ikiye ayrılan İlk Çağ imparatorluğu. 5—Bozkırları, çölleri ve doğal geçitleri takip eden, sadece tüccarların değil; üzerinde bilginlerin, orduların, fikirlerin, dinlerin ve kültürlerin de seyahat ettiği tarihin en eski kara ticaret yolu. 7—Roma hukukunun ilk kez yazılı hale getirildiği kanunlara verilen isim. 8—Aynı iş kolunda faaliyet gösteren esnaflara ait dükkânların bir sokak boyunca karşılıklı sıralandığı mekânlar. 10—Askerlik ile sivil hayatın iç içe olduğu, eli silah tutan herkesin savaşa daima hazır durumda bulunduğu yaşam tarzı. 11—Hindistan'dan Avrupa'ya doğru uzanan deniz ticaret yolu. 13—Feodal düzende, üzerinde yaşadıkları toprakların demirbaşı sayılan, derebeyi tarafından toprakla birlikte alınıp satılabilen, toplumun en aşağı görülen ve en fazla ezilen kesimini oluşturan sınıf. 14—Orta Çağ'da Avrupa'da toprağı olan derebeyi. 17—Orta Çağ'da devletlerin meşruiyet kaynağı.